

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Finanční stráž v první ČSR, její právní
postavení a právní úprava

Diplomová práce

Eduard Rytíř

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

**Finanční stráž v první ČSR, její právní
postavení a právní úprava**

Diplomová práce

Zpracoval: Eduard Rytíř

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph. D.

Pracoviště: Katedra právních dějin

Studijní program: M0421A220004 - Právo a právní věda

Studijní obor: Právo a právní věda

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eduard RYTÍŘ**
Osobní číslo: **R19M0347P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Finanční stráž v první ČSR, její právní postavení a právní úprava**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Právní úprava finanční stráže v českých zemích před rokem 1918
3. Vývoj finanční stráže po vzniku Československé republiky
4. Finanční stráž a krize třicátých let
5. Poválečná existence finanční stráže
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

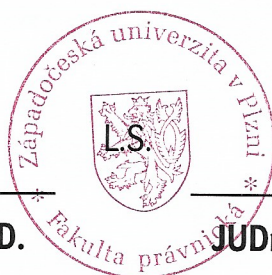
- BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005. ISBN 80-86011-29-1.
- HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko. ISBN 28-103-87.
- MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-67-1.
- JIRÁK, Jan. Na stezkách krále Šumavy. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2005. Průvodce historií západních Čech. ISBN 80-86125-49-1.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.
- MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Finanční stráž v první
ČSR, její právní postavení a právní úprava“ zpracoval samostatně a za použití
uvedených pramenů a literatury.

V Plzni dne 30. března 2024

Eduard Rytíř

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí této práce JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, Ph. D. za její vedení, cenné rady a připomínky k této práci.

Obsah

1 Úvod	1
2 Právní úprava finanční stráže v českých zemích před rokem 1918	3
2.1 První formy ostrahy hranice a celnictví ve světě.....	3
2.2 První formy ostrahy hranice a celnictví v českých zemích	4
2.3 Vznik ozbrojených stráží.....	8
2.4 Služební řád z roku 1907	9
3 Vývoj finanční stráže po vzniku Československé republiky	11
3.1 Úloha finanční stráže při vzniku Československa.....	11
3.2 Organizace finanční správy po r. 1918.....	12
3.2.1 Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže.....	14
3.2.2 Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.....	16
3.3 Vývoj ve dvacátých letech	17
3.3.1 Návrh zákona na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru z roku 1921.....	19
3.3.2 Vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže.	20
3.3.4 Celní zákon č. 114/1927 Sb. a vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon	23
3.3.5 Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry	26
3.4 Platové poměry ve finanční stráži.....	32
3.5 Výbava příslušníků finanční stráže ve dvacátých letech	38
3.5.1 Výzbroj.....	38
3.5.2 Stejnokroje	40
3.5.3 Výbava	40
3.6 Služební podmínky finanční stráže	41
3.7 Činnost finanční stráže	44
4 Finanční stráž a krize třicátých let	46
4.2 Součinnost finanční stráže a armády Československé republiky	47
4.2.1 Stráž obrany státu	48
4.3 Výbava příslušníků finanční stráže ve třicátých letech.....	50

4.3.1 Výzbroj.....	51
4.3.2 Stejnokroje	51
4.3.3 Výbava	51
4.4 Období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava	52
5 Poválečná existence finanční stráže	54
6 Závěr.....	56
Prameny	58
Cizojazyčné resumé.....	63

1 Úvod

Státní hranice představují důležitý prvek suverenity jednotlivých států. Nejen že označují fyzické oddělení dvou zemí, někde v podobě vysokých plotů s ostnatými dráty, někde zas pouhou mýtkou mezi lesy, ale slouží také jako mezník působnosti jednotlivých právních řádů. Státní hranice jsou místem, kde státy mají možnost kontrolovat přístup na své území, a zajišťovat tak bezpečnost svých občanů.

Svoji důležitou úlohu sehrávají i v mezinárodním obchodu. Pro zajištění plnění veškerých vnitřních pravidel exportu a importu provádějí jednotlivé státy na svých hranicích dozor nad prouděním zboží a služeb. To, zdali byly clo, mýto či jiný poplatek řádně zaplacen, či zdali byla jiná povinnost splněna, je vždy pod kontrolou určitého orgánu nadaného pravomocí a příslušností tyto kontroly provádět.

Historicky v pohraničí českých zemí působily různé orgány, v období první republiky to byla zejména tzv. finanční stráž, na kterou se tato diplomová práce zaměřuje. Finanční stráž byla vojensky organizovaným strážním sborem k ochraně státních zájmů především na hranicích republiky. Její vznik lze datovat k roku 1842 a měla bránit vstupu pašerákům na území země či úniku vojenských zběhů mimo zem. Výkon její služby v náročných podmínkách pohraničí vyžadoval obrovské odhodlání a fyzickou odolnost.

Historie finanční stráže je protkána smutnými příběhy. Příslušníci finanční stráže čelili mnohdy nebezpečným situacím, při nichž se vystavovali životnímu riziku. Mnozí z nich při službě zemřeli nebo byli těžce zraněni. Navíc bylo jejich odměňování neadekvátní k náročnosti a nebezpečnosti jejich práce.

Cílem této diplomové práce je prozkoumat historii finanční stráže, její působení a právní postavení v první Československé republice. Dále bude práce provádět rozbor právních předpisů, které upravovaly existenci finanční stráže. Nejprve se práce zaměří na historii oborů ochrany hranic a celnictví. Tyto obory spolu úzce souvisejí a jejich oborové hranice se historicky prolínají. V historii těchto oborů spatřujeme práci předchůdců finančních strážců, která nabírá přesnější rysy až od poloviny 19. století.

V dalších kapitolách se práce bude zabývat jednotlivými zákonnými a podzákonnými předpisy, na základě kterých finanční stráž existovala a působila.

Práce by měla čtenáři také poskytnout náhled na praktickou činnost finanční stráže, na služební podmínky a na úskalí a stinné stránky práce příslušníků finanční stráže v kontextu historických událostí Československa. Na závěr se tato práce věnuje nešťastným událostem z let 1938 v kontextu působení finanční stráže a rozpadu finanční stráže v roce 1948.

2 Právní úprava finanční stráže v českých zemích před rokem 1918

Umístění českých zemí ve středu evropského kontinentu historicky nahrávalo tomu, aby přes tato území vedly různé obchodní stezky. Jednou z nejstarších může být např. jantarová stezka vedoucí přes dnešní Moravu ze severu na jih a zpět. V období Sámovy říše pak velmi pravděpodobně probíhaly na našem území různé obchodní styky s franckými kupci. Není nijak historicky doloženo, že by tyto směnné vztahy podléhaly clu či jiným poplatkům, natož zdali někdo na jejich výběr dohlížel nebo bránil pašerákům v průchodu, nicméně již v těchto (a i dřívějších) dobách nebyly v jiných koutech světa poplatky z obchodních vztahů něčím neobvyklým.

2.1 První formy ostrahy hranice a celnictví ve světě

Historie celnictví sahá dle některých zdrojů až do starověku. Způsob výběru cla byl již tehdy v zásadě podobný výběru cel v modernějších dobách. Na určených místech na hranicích se vybíral poplatek za průchod či průvoz zboží. Někdy bylo také hrazeno mýto za použití cesty. Tento odvod měl do jisté míry představovat formu nepřímé daně.¹

Velmi dobře rozvinutý obor celnictví bychom našli v období starověkého Řecka. Tehdy řečtí mořeplavci zřizovali obchodní základny, které byly rozesety po celém pobřeží Černého a Středozemního moře. Přístavy těchto základen byly místem, v nichž se tehdejší formy celního řízení odehrávaly.²

Římská říše pokračovala v duchu řeckého celnictví. Dovoz i vývoz do římských provincií podléhal poplatkům, které byly vybírány nejen v přístavech, ale také na mostech a cestách. V Řecku i v Římě obstarávali výběr poplatků výběřčí – celníci. Na tyto osoby bylo již tehdy nahlíženo poměrně negativně, zejména v souvislosti s korupcí.³ Ostatně nechvalným příkladem může

¹ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN, Ondřej HORÁK a David KOLUMBER, ed. Encyklopedie českých právních dějin VI. svazek. Právní-Právo po. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015-, str. 246

² Již tehdy Řekové rozlišovali různé druhy celních poplatků. Bezpochyby nejdůležitějším byl poplatek za dovoz, vývoz či transit (převoz) zboží, existovaly ale i poplatky např. za užívání zázemí přístavů obchodníky či za vytažení lodí na souš. Řekové rozlišovali i druh zboží, se kterým bylo manipulováno, příkladem mohou být dovozy a vývozy ryb či dřeva, které podléhaly jiným celním sazbám. BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 8

³ Tamtéž, str. 8

být i jeden z Dvanácti apoštolů, celník Matouš. Jeho, resp. obecně celníky, dává Nový zákon na roveň „ostatních hříšníkům“.⁴ Reputace celníků, potažmo později finančních strážců hranic, se v průběhu let nijak nezlepšovala, a už vůbec nebyla dobrá v první Československé republice, jak se dozvíme dále v této práci.

Trend ozbrojené ostrahy hranic ve vztahu k dováženému a vyváženému zboží se rozrůstal až v pozdějších dobách, kdy si jednotlivé státy začaly utvářet vlastní politiku dovozu a vývozu. Zejména v dobách merkantilistické ideje o zahraničním obchodu bylo zapotřebí vytvářet nejrůznější sbory či jinak posilovat ostrahu hranic proti nevyžádanému zboží z cizích zemí.⁵

2.2 První formy ostrahy hranice a celnictví v českých zemích

Jedni z prvních doložených předchůdců finanční stráže se v českých zemích začali objevovat v dobách, kdy našemu území vládl rod Přemyslovců. Díky zeměpisné poloze českých zemí zde procházelo několik obchodních stezek. V těchto neklidných dobách, kdy zemské stezky sužovala četná rabování lapků, se na hranicích budovaly strážní hrady, např. Přimda nebo Kašperk.⁶ Hranici potom střežila stráž složená z pověřených místních obyvatel, ozbrojených posádek hradů a z výběrčích cel a mýt. Projíždějící obchodníci museli těmto výběřčím uhradit poplatek, výměnou za to od stráže dostali ochranný list, tzv. glejt. Obchodníci mohli následně pokračovat na tržiště jednotlivých měst.⁷ V průběhu let pak začaly být celní poplatky vybírány úředníky právě na tržištích větších měst, kudy měli zahraniční obchodníci nakázáno procházet. Jedním z takovýchto míst byl pražský Týnský dvůr, v němž se vybíral celní poplatek zvaný *ungelt*.⁸

Jednou z důležitých pravomocí tehdejších výběrčích bylo právo v případě porušení transportních pravidel zboží zabavit. Aby se co nejvíce zabránilo

⁴ Bible svatá aneb všecka svatá písmena Starého i Nového zákona podle posledního vydání Kralického z roku 1613. Levné knihy KMa, 2004, str. 7

⁵ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN, Ondřej HORÁK a David KOLUMBER, ed. Encyklopedie českých právních dějin VI. svazek. Právní-Právo po. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015, str. 247

⁶ JIRÁK, Jan. Na stezkách krále Šumavy. 2., upr. vyd. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2005. Průvodce historií západních Čech, str. 8

⁷ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 17-23

⁸ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, str. 43

nedovolenému dovozu a vývozu, podporovala se incentiva výběřčích tím, že třetina veškerého kontrabandu jim náležela jako odměna za odhalení.⁹

Postupná byrokratizace veřejné správy se nevyhnula ani celnímu odvětví. Již na počátku 17. století měli celní výběřčí za povinnost řádně zapisovat stav pokladny či vést knihu, v níž nesměly chybět údaje o obchodníkovi a o proclívaném zboží.¹⁰ Každý rok byly knihy kontrolovány nadřízenými komisaři. V tomto období byl také vydán celní řád císaře Rudolfa II. a celní řád a tarif císaře Matyáše, nicméně ty se týkaly spíše podmínek dovozu a vývozu určitého zboží než povinností samotných celníků.¹¹

Stavovské povstání v roce 1618 představovalo začátek tragického období třicetileté války, která nešetrně zasáhla české země. Tato válka se stala jedním z nejničivějších konfliktů v evropských dějinách. Zpočátku se zaměřovala na náboženské rozepře mezi katolíky a protestanty, následně však přerostla v boj o politickou nadvládu v Evropě. Jejím důsledkem byla devastace krajín, ekonomický propad a tragický úbytek obyvatel, zvláště v českých zemích. Habsburská vláda potřebovala v tomto období pokrýt vysoké náklady na své vojsko, a proto kladla velké nároky na příjmovou stránku státní pokladnice. Jednou z možností, jak vyšších příjmů dosáhnout, bylo zvýšení cel a zefektivnění jejich výběru.

Nejprve byla potřeba vypořádat se s nedostatečnými počty celních výběřčích. Mnozí z nich utekli ze země či z jiných důvodů nevykonávali svoji funkci. Habsburkové se snažili tuto situaci vyřešit pronájmem pomezních cel. Dále bylo nutné vnést do výběru cel řád a pořádek. Jedním z pokusů, jak zkonsolidovat organizaci tehdejší celní správy a zlepšit ostrahu hranic, byla nařízení vydaná císařem Ferdinandem III. z roku 1637. Ta nám poskytují vhled do tehdejší organizační struktury.¹²

Hlavní orgán výběru cel a ochrany celní hranice v Čechách představovala česká komora, která vykonávala celkovou finanční správu majetku panovníka

⁹ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str 22

¹⁰ Tyto povinnosti udávaly Instrukce pro celního výběřčího a kontrolora z roku 1608.

¹¹ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str 23

¹² Tamtéž, str. 34-35

v českých zemích. V jejím čele stál prezident a 4 radové.¹³ V odvětví správy cel jí byli podřízeni krajští celní komisaři, jimž podléhali celní výběřčí. Na Moravě, resp. na moravsko-slovenských hranicích působil jeden hradištský krajský výběřčí a jemu podléhající dva jízdni kontroloři.¹⁴

Práva a povinnosti výběřčích byly poměrně rozsáhlé. Kromě výběru cel prováděli prohlídky transportovaného zboží, kontrolovali oprávnění k transportu a odebírali od cestujících celní prohlášení. V případě vývozu mincí, drahých kovů, střelného prachu a jiného zakázaného zboží nebo dovozu kacířských knih měli povinnost zboží označit za kontraband a zabavit. Zadržené zboží následně propadlo státu. Na větších kontrolních stanicích měli celní výběřčí pomocníky, kteří pomáhali s překládáním zboží. Veškerá vybraná celní prohlášení se pak ukládala pro celní komisaře, kteří tyto dokumenty kontrolovali a porovnávali se stavem pokladny.¹⁵

Přes veškeré pokusy Ferdinanda III. se však stále nedařilo zvyšovat příjmy z cla. Ne, že by obchodníci neprocházeli skrz české země, vybírali si však mnohdy různé vedlejší stezky, na nichž se celní úředníci pohybovali méně. Nedělali to jen z důvodu úniku od povinnosti platit clo, ale také kvůli lapkům a zbojníkům, kteří na hlavních stezkách čekali.¹⁶

Na Moravě byl v roce 1667 vydán nový celní patent a zákaz vývozu soli, který doprovázelo i vyčlenění finanční částky na vytvoření čtyřiceti až padesátičlenného zvláštního sboru tzv. portášů. Příslušníci tohoto sboru měli za úkol potírat pašeráctví soli z Polska.¹⁷ Tyto portáše bychom mohli označit za přímé předchůdce finanční stráže.

Zatímco ve druhé polovině 17. století sužovaly Moravu nájezdy Tatarů a Turků, v Čechách byla situace klidnější. V roce 1676 vznikl velmi cenný dokument, který zachycuje tehdejší organizaci celnictví v Čechách včetně detailně rozpracovaných celních obvodů.¹⁸ Stále byla ústředním orgánem celní správy česká

¹³ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, str. 44

¹⁴ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 35-36

¹⁵ Tamtéž, str. 35

¹⁶ JIRÁK, Jan. Na stezkách krále Šumavy. 2., upr. vyd. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2005. Průvodce historií západních Čech, str. 10

¹⁷ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 41

¹⁸ Jedná se o Stichovu mapu zemských stezek. Vypracoval ji písař a celník Jan Stich. Objevena byla až ve 20. letech 20. století dr. Františkem Roubíkem, nyní je uložena v Národním muzeu v Praze.

komora. Té byli přímo podřízeni dva hraniční celní komisaři. Každý z nich měl svojí roli – jeden byl vrchním výběřčím peněz, druhý vrchním účetním. Jak již název jejich pozice napovídá, komisaři měli široké pravomoci i povinnosti. Dohlíželi na veškerý personál, kontrolovali celní knihy, stav pokladen a jiné celní dokumenty, navrhovali nové celní zaměstnance či působili v tehdejší formě řízení o spáchaných celních přestupcích. Hlíkali také, aby nevznikali svévolně nové celnice a aby nikdo nevybíral celní poplatky bez povolení.¹⁹

V každém z tehdejších deseti celních obvodů se nacházel celní pojezdny, jenž měl na starost dozor nad všemi celními stanicemi v obvodu. Tyto stanice se nacházely u silnic, přes něž cestovali obchodníci. Obvykle v ní sloužil jeden celní výběřčí, v lépe vybavených stanicích u důležitějších stezek sloužili dva. Na celnicích se také nacházeli celní zřizenci. Zatímco výběřčí měl za úkol vypočítat, vybrat a uložit konkrétní částku, zřizenec kontroloval povahu a množství zboží. Vzhledem k četným snahám o pašování zboží skrz hranice mimo silnice a jiné stezky však personál celnic nestačil. Do terénu proto byli nasazeni ještě celní dozorcí a výběřčí celních lístků. Dozorcí procházeli těžce schůdná místa, druží jmenovaní stáli přímo na hranicích a vybírali celní potvrzení. Příjmy celních výběřčích v těchto dobách činily 7% z vybraného objemu peněz, nicméně stále platilo, že v případě zadrženého kontrabandu obdrželi ještě dodatečnou odměnu v podobě jedné třetiny celkové hodnoty zboží.²⁰

Dobové celní předpisy byly poměrně roztržštěné. Ve 30. letech 18. století se proto rozhodl Karel III. vydat nový celní řád a tarif platný jak pro Čechy, tak pro Moravu i Slezsko, který měl celní odvětví sjednotit. Organizaci celní správy se týkala hlavně ustanovení o zřízení hlavních celnic se skladištěm v každé zemi. Ve větších městech byly zřízeny celní stanice se skladišti, v nichž bylo transportované zboží proclíváno.²¹ V pohraničí se pak nacházeli pohraniční celnice.²²

Následující léta poznamenaly slezské a napoleonské války. Vídeňská vláda, která potřebovala veškeré možné prostředky pro pohon válečné mašinérie, vydávala

¹⁹ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 28-29

²⁰ Tamtéž.

²¹ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN, Ondřej HORÁK a David KOLUMBER, ed. Encyklopedie českých právních dějin VI. svazek. Právní-Právo po. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015, str. 248

²² BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 41

nejrůznější dovozní a vývozní zákazy. Ty se však nesetkaly s přívětivou reakcí venkovského i městského obyvatelstvo vyčerpaného válečným ohněm. Tento stav tak byl velmi příhodný pro rozkvět podloudného obchodu. Skrz hranice proudilo i přes hrozbu přísných trestů zboží bez cla ve velkém. Situaci umocňovala i přítomná korupce mezi celníky. Přestože měli pod nejpřísnějšími tresty zakázáno přijímat dary či jiné formy úplatků, mnozí v kontextu jejich nízkých platů neváhali úplatek převzít výměnou za přimhouření očí při převozu zakázaného zboží.²³

2.3 Vznik ozbrojených stráží

Reakcí na podloudný obchod byl vznik pohraniční stráže z roku 1830. Před jejím vznikem již existoval na hranicích vojenský kordón hlídající hranice, nicméně na rozdíl od něj měl být nově vytvořený sbor pohraniční stráže složen z dobře organizovaných a dobře vyzbrojených strážců. Nejenže měla zabránit různým pašerákům a podloudníkům, ale chránila také země před vstupem podezřelých osob či před útěky vojenských zběhů. Stráž byla připravena k nasazení i v případě nepokojů, které byly v tehdejší hospodářsky nestabilní době poměrně četné.²⁴

Stejně jako celní úřady, i pohraniční stráž podléhala finančním správním orgánům. Byla rozdělena na prapory, z nichž každý vedl jeden vrchní komisař se dvěma a více jemu podřízenými komisaři. Pod komisaři bylo několik vedoucích, kteří byli hodností nad vrchními myslivci. Řadoví členové sboru byli označováni jako pohraniční myslivci, kteří byli přijímáni na 5 let s možností prodloužení této doby. Podmínkou služby byla zdravotní způsobilost, bezdětnost a věk. Pohraničníci museli být gramotní, umět německy a ovládat jazyk příslušné země, v níž sloužili, a předpokladem byla také zručnost ovládání zbraní. Výkon služby byl upraven v tehdejším služebním řádu.²⁵

Pět let po vzniku pohraniční stráže byla vytvořena důchodková stráž. Jejím účelem byla podpora pohraniční stráže v potírání podloudného obchodu a i ona podléhala finančním správním úřadům. Důchodková stráž však na rozdíl od stráže pohraniční působila ve vnitrozemí. Nakonec byly obě stráže (pohraniční i

²³ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 47-48

²⁴ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str 88-90

²⁵ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 88-90

důchodková) v roce 1842 sloučeny ve finanční stráž.²⁶ Ta převzala agendu předchůdců jak v oblasti ochrany země před pašeráky a jinými nevyžádanými osobami, tak v oblasti výběru důchodkových daní. Finanční stráž hlídkovala nejen na hranicích, ale také v okolí Prahy a Brna.²⁷ Stráž působila vedle celních úřadů a oba tyto sbory působily jako pomocné úřady finanční správy.²⁸

Finanční správa byla v Čechách (a postupně i na Moravě a ve Slezsku) v roce 1856 rozdělena na jednotlivá okresní finanční ředitelství, kterým byly celní úřady a finanční stráž podřízeny. Nadřazenou instancí OFŘ byla zemská finanční ředitelství a 3., nejvyšší instancí, bylo ministerstvo financí ve Vídni.²⁹ Struktura finanční stráže byla rozčleněna na jednotlivá oddělení, která byla právě podřízena výše zmiňovaným okresním finančním ředitelstvím.³⁰ Několik oddělení tvořilo kontrolní okres finanční stráže a tyto okresy pak tvořily jednotlivé sekční správy finanční stráže.³¹ V každém OFŘ působil jeden vrchní komisař, dále komisaři, respicienti, vrchní dozorcí a dozorcí. Kolektiv autorů Mainuš, Janák, Horvát ve své knize uvádějí počet příslušníků finanční stráže 4 954 mužů k roku 1856 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, přičemž vycházejí z publikace Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich³². V roce 1911 měl být početní stav finanční stráže dle stejného kolektivu autorů nižší, celkem 3 343 mužů.³³

2.4 Služební řád z roku 1907

Do vzniku ČSR byly služební poměry příslušníků finanční stráže upravovány různými služebními řády, poslední předpisem byl služební řád z roku 1907³⁴ vydaný rakouským ministerstvem financí. Ten udával finanční strážní následující povinnosti:

- odkrývání podloudnictví a jiné přestupky důchodkové,
- odkrývání nesprávného počínání úřadů a zřízenců,

²⁶ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 59

²⁷ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 96-97

²⁸ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 59

²⁹ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 133

³⁰ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 59

³¹ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 8

³² MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 62

³³ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 186

³⁴ Výnos ministerstva financí ze dne 19. března 1907, č. 21.134 vl. věst. č. 45

- napomáhání výkonným úřadům při jejich úředních výkonech,
- zabraňování přístupu do země podezřelým osobám,
- zabraňování vojenským sběhům v útěku do ciziny,
- pomáhání v provádění opatření k ochraně veřejné bezpečnosti,
- provádění šetření a úředních jednání jí úřady uložená,
- spolupůsobení při vojenské obraně hranic podle zvláštních nařízení.

Tento předpis byl s mnoha úpravami platný i po vzniku ČSR, a to až do zrušení finanční stráže v roce 1949.³⁵ Jelikož platil pouze v rakouské části monarchie, nevztahoval se na slovenské území, které spadalo pod část uherskou. Na Slovensku se stal platným později, a to nařízením vlády z roku 1919.³⁶

³⁵ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 8

³⁶ Nařízení vlády č. 380/1919, kterým se upravují služební a hmotné poměry finanční stráže na Slovensku.

3 Vývoj finanční stráže po vzniku Československé republiky

Vznik Československé republiky na troskách rozpadlé rakousko-uherské monarchie znamenal pro tehdejší politickou garnituru množství obtížných úkolů. Československo se potýkalo s velkými hospodářskými rozdíly obyvatel Čech, Moravy, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Nový stát sužovaly také sociální problémy, nezaměstnanost či nedostatek potravin. V neposlední řadě pak iredentismus v pohraničních oblastech. Tématem č.1 pro československou právní obci pak bylo unifikovat právní řád v československém státě v jednotné právo.³⁷

3.1 Úloha finanční stráže při vzniku Československa

Vůbec první úlohou finanční stráže po vzniku ČSR byla podpora armády a jiných ozbrojených sborů při potlačení pokusů některých pohraničních regionů o se od nově vzniklého státu. Finanční stráž spolu s dalšími chránila oblasti Sudet před Němci, jižního Slovenska před Maďary a Těšínska před Poláky.³⁸ Je potřeba mít na paměti, že vznikem ČSR se značně prodloužila délka hranic, kterou finanční stráž doposud střežila.³⁹ To způsobilo problémy nejen při potlačování separatistických sklonů na východě země, kde boje trvaly několik měsíců, ale také na jiných místech Československa. Nové hraniční přechody postrádaly celní úřady včetně jejich personálu, ministerstvo financí jako nejvyšší instance celní správy proto obstarávalo, aby pod dohledem celních úředníků a příslušníků finanční stráže byly alespoň ty nejdůležitější silniční a železniční koridory. Stav se však v průběhu času zlepšoval, počet příslušníků finanční stráže se postupně doplňoval, a to zejména z demobilizovaných vojenských jednotek a nováčků procházejících cvičnými kurzy.⁴⁰

Důležitou roli sehrála finanční stráž v počátcích samostatné obchodní politiky nově vzniklého státu, přesněji na začátku roku 1919 při měnové odluce

³⁷ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016.

³⁸ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 9

³⁹ Zatímco před I. světovou válkou střežila finanční stráž 1478 km hranic, po válce to bylo až 4104 km.

⁴⁰ MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977, str. 115

Československa od rakousko-uherského oběživa.⁴¹ Podstatou odluky byla ochrana tuzemské ekonomiky před závratnou inflací a růstem černého obchodu.⁴² Na základě tajných jednání vedených Aloisem Rašínem bylo rozhodnuto, že odluka proběhne okolkováním rakousko-uherských bankovek.⁴³ Dne 25. února 1919 byl vydán zákon zmocňující ministra financí nařízením toto okolkování provést.⁴⁴ Aby v průběhu tohoto okolkování nedocházelo k převodu bankovek přes státní hranici, byla potřeba Československo od zbytku světa dočasně uzavřít. Hned druhý den po vyhlášení zákona, tj. 26. února 1919, byla finanční stráž společně s armádou rozmístěna na hranicích s cílem udržení jejich nepropustnosti.⁴⁵ Akce byla úspěšně dokončena 9. března 1919, větší problémy se vyskytly pouze na Slovensku, kde stále chyběl potřebný počet příslušníků státní správy.⁴⁶

3.2 Organizace finanční správy po r. 1918

Pro zachování kontinuity právního řádu na českém území byl přijat zákon č. 11/1918 Sb. (recepční zákon)⁴⁷, který dočasně nechal veškeré zemské a říšské zákony a nařízení v platnosti. Státní úřady, tj. i finanční správa, jednali dle dosavadních platných zákonů a nařízení (např. zmíněný služební řád z roku 1907⁴⁸), nově však byly dle čl. 3 uvedeného zákona podřízeny Národnímu výboru jako centrálnímu orgánu.⁴⁹ Byla tak také převzata finanční stráž, která se osvědčila při ochraně hranic Rakouska-Uherska.⁵⁰

Po vzniku nové republiky se ústředním finančním správním orgánem stal na základě zákona č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918 Úřad pro správu finanční.⁵¹ Zároveň byla nařízením Národního výboru přechodně zřízena finanční komise při Úřadu, která zajišťovala úkoly vrcholné finanční správy po dobu, než

⁴¹ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. Student (Leges), str. 389

⁴² BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 10

⁴³ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Rašínova měnová reforma* [online]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasi_nova_menova_reforma.html

⁴⁴ Zákon č. 84/1919 Sb., jímž se ministr financí zmocňuje, aby provedl nařízením okolkování bankovek a soupis jmění za účelem uložení majetkové dávky.

⁴⁵ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 172

⁴⁶ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 10

⁴⁷ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, čl. 2

⁴⁸ Výnos ministerstva financí ze dne 19. března 1907, č. 21.134 vl. věst. č. 45

⁴⁹ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, čl. 3

⁵⁰ HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž!*. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 8

⁵¹ Zákon č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém.

byl Úřad dle zákona č. 2/1918 Sb. vybudován.⁵² Již 13. listopadu 1918 byla však vydána prozatímní ústava, která počítala se zřízením ministerstev včetně ministerstva financí. Den poté, 14. listopadu 1918, byla ustavena první vláda nové republiky s Karlem Kramářem jako jejím předsedou. V této vládě zastával pozici ministra financí Alois Rašín, významný člen Národně-demokratické strany. Ministerstvo financí okamžitě převzalo agendu Úřadu pro správu finanční a již od roku 1918 vydávalo nařízení v této oblasti.⁵³

Ministerstvo financí mělo pro zabezpečování záležitostí spadajících do jeho kompetencí různé další odborné orgány a úřady. Tyto lze rozdělit na finanční správní úřady a na finanční úřady výkonné. Z hlediska finančních správních úřadů to byla na vrcholu zemská finanční ředitelství, která byla přímo podřízena ministerstvu financí. Jednalo se konkrétně o zemská finanční ředitelství v Praze a v Brně a finanční ředitelství v Opavě. Jejich pravomoci zůstaly od jejich dřívějšího působení v zásadě nezměněny, stále vykonávala veškerou správu daní, poplatků a cel ve druhé instanci. Přednostové zemských finanční ředitelství se nazývali prezidenti a jejich náměstci viceprezidenti. Podobně jako ministerstvo financí byla ředitelství členěna na jednotlivá oddělení.⁵⁴

Zemským finančním ředitelstvím podléhaly vedoucí finanční úřady I. a II. stolice. U těch v první stolici byly vedeny vrchní inspektoráty finanční stráže. Finanční právní agendu nepřímých dávek (spotřebních daní, monopolů a poplatků) vykonávala stejně jako před rokem 1918 okresní finanční ředitelství. Finanční stráž pak představovala výkonný orgán finanční správy.⁵⁵

Na Slovensku bylo nově zřízeno generální finanční ředitelství v Bratislavě s celoslovenskou působností a hlavní finanční ředitelství v Užhorodě s působností v Podkarpatské Rusi.⁵⁶

⁵² MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Historie MF 1918-2004. Část první - Období první republiky 1918 - 1938. [online]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

⁵³ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Historie MF 1918-2004. Část první - Období první republiky 1918 - 1938. [online]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

⁵⁴ JANÁK Jan, Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II., Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1971, str.144-147

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, str.145

3.2.1 Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže.

V průběhu roku 1919 probíhaly ve finanční stráži debaty o znovurozdělení finanční stráže na pohraniční a vnitrozemskou. Již před válkou se hovořilo o potřebě reorganizace sboru, nicméně válka tuto diskusi pochopitelně odložila. Hlavním důvodem pro rozdělení finanční stráže na pohraniční a vnitrozemskou byl fakt, že práce finanční stráže spočívala v činnosti strážní a v činnosti kontrolní. Zatímco pro činnost strážní byla vyžadována dobrá fyzická zdatnost strážníků, při činnosti kontrolní se od nich očekával projev určitého stupně vzdělání.⁵⁷

S prvním konkrétním a obsáhle odůvodněným návrhem na rozdělení finanční stráže přišly Spolek finanční stráže v zemi české a Spolek orgánů finanční stráže na Moravě. Dne 22. prosince 1918 tento návrh odevzdaly ministerstvu financí. Návrh byl předložen i zemským finančním ředitelstvím v Praze, Brně, Opavě a Bratislavě, které k němu vyjádřily souhlasné stanovisko.⁵⁸

Dle tohoto návrhu měla být finanční stráž zrušena a nahrazena sbory novými. Prvním sborem by byla pohraniční finanční stráž pro hlídkovací službu celních hranic, druhým sborem důchodková kontrola, která by se zabývala kontrolou v oborech veškerého nepřímého zdaňování a působila by ve vnitrozemí. Pohraniční finanční stráž si měla zachovat svoji vojenskou povahu s tím, že její poměry by byly upravovány nařízením. Svoji podstatou by tak byla vhodná pro legionáře, kteří by se po jejich návratu mohli do této stráže zařadit.⁵⁹

Po novém roce se začaly ozývat výrazné kritické hlasy týkající se dosavadního uspořádání a na podporu návrhu se konala různá shromáždění. K těm došlo například dne 17. května 1919 v Brně či 8. června 1919 v Praze, na nichž příslušníci finanční stráže důrazně deklarovali svůj kladný postoj k rozdělení.⁶⁰ Z enormního tlaku na ministerstvo financí tak vznikl zákon o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919, který dokonce nabyl své účinnosti retroaktivně 1. září 1919.⁶¹ Zákon se prakticky vztahoval jen na důchodkovou kontrolu, poměry pohraniční finanční stráže upravovala vládní nařízení č. 40/1920 Sb.,⁶² č. 351/1920

⁵⁷ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 186

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, str. 186-187

⁶⁰ HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž!*. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 15-16

⁶¹ Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

⁶² Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

Sb.⁶³ a následné výnosy ministerstva financí. Jednotný sbor se tak po téměř 80 letech znovu rozdělil. V pozdějších podkapitolách se dozvíme, že toto rozdělení bylo poněkud nešťastné.

Z důvodové zprávy k tomuto zákonu je patrné, že hlavním důvodem pro rozdělení byly právě odlišné požadavky na příslušníky sboru na hranicích země a na příslušníky ve vnitrozemí. Finanční stráž byla dosud vojensky řízenou stráží s ozbrojeným mužstvem a stejnokrojem. Do sboru byli přijímáni prioritně žadatelé s odbytou vojenskou službou, důsledkem čehož stačilo mít pouze základní vzdělání. Zejména v předválečném Rakousku byla finanční stráž sborem, kam se vysloužili vojáci odebírali na závěr své kariéry. Kontrolní činnost ve vnitrozemí, která spočívala například v návštěvách průmyslových podniků, kde byly kontroly prováděny, však vyžadovala odborné znalosti a vzdělání vyššího než základního. Rozdíl mezi těmito dvěma sbory dokládá i změna pojmenování vnitrozemsky působícího sboru ze „stráže“ na „kontrolu“.⁶⁴

Zákon ve svých ustanoveních upravuje podmínky, které musel uchazeč o vstup do sboru důchodkové kontroly splnit, a platové poměry příslušníků. Důchodková kontrola nově nemusela disponovat stejnokroji, stačila úřední legitimace.⁶⁵ Působnost důchodkové kontroly nám popisuje nařízení č. 157/1920 Sb.,⁶⁶ které bylo prováděcím předpisem reorganizačního zákona.⁶⁷ Spadalo do ní následující:

1. Dozírati na správné plnění předpisů o daních nepřímých, státních finančních monopolech, o kolcích a poplatcích.
2. Prováděti určité úkony v zastoupení celních úřadů.
3. Odkrývati a zamezovati důchodkové přestupky, konati za tím účelem domovní prohlídky dle předpisů celního a monopolního řádu a jiných zákonných předpisů, jakož i spolupůsobiti při trestním řízení důchodkovém.
4. Konati všechny úkony, jež jim nadřízené úřady zvláště uloží.

⁶³ Nařízení vlády republiky Československé č. 351/1920 Sb., kterým se částečně mění nařízení vlády ze dne 4. března 1920, č. 157 Sb. z. a n., o reorganizaci finanční stráže, a ze dne 17. ledna 1920, č. 40 Sb. z. a n., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

⁶⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 28/1920, o reorganizaci finanční stráže, tisk č. 1870.

⁶⁵ Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

⁶⁶ Nařízení vlády republiky Československé č. 157/1920 Sb., jímž se provádí zákon ze dne 12. prosince 1919, čís. 28 Sb. z. a n. z roku 1920, o reorganizaci finanční stráže.

⁶⁷ Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

Kromě působnosti lze v nařízení najít také přesnější popis odměňování příslušníků, konkrétní podmínky přijetí či strukturu odborných zkoušek, které příslušníci skládali.

3.2.2 Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

Úpravu služebních poměrů pohraniční finanční stráže vyhradil zákon o reorganizaci finanční stráže vládním nařízením v § 8: „*Služební poměry pohraniční finanční stráže upraví se pro přechodní dobu nařízením.*“⁶⁸ Nařízení vydala první vláda Vlastimila Tusara dne 17. ledna 1920 a stejně jako zákon o reorganizaci nabylo nařízení účinnosti retroaktivně 1. září 1919.⁶⁹

Pro přijetí žadatele do sboru finanční stráže byly předepsány následující podmínky:

- úspěšné absolvování trojtřídní měšťanské školy nebo jiného rovnocenného vzdělání,
- tělesná způsobilost pro službu,
- svobodný stav žadatele a být starší dvaceti let.

Jak již bylo předpokládáno v původním návrhu Spolků finanční stráže, legionáři měli přednostní nárok na přijetí do služebního poměru. Ministerstvo financí jim mohlo udělit výjimku z výše uvedených podmínek.⁷⁰ Tato praxe pak byla uplatňována zejména na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde legionáři tvořili na počátku dvacátých let převážnou většinu všech zaměstnanců finanční stráže.⁷¹

Finanční stráž se po reorganizaci skládala z úředníků a zřízenců. Zřízenci byli z hlediska požitků postaveni na roveň podúředníků, jejichž platové poměry stanovil zákon upravující poměry státních zaměstnanců.⁷² Nařízení také přisuzovalo kromě zákonných požitků také příspěvky na stejnokroj, stravné a přenocné.

⁶⁸ Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

⁶⁹ Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže, § 11

⁷⁰ Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže, § 1-3

⁷¹ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 16-18

⁷² Zákon č. 541/1919 Sb., jímž upravují se poměry státních zaměstnanců, jakož i zaměstnanců v podnicích a fondech státem spravovaných.

Zřízení se dělilo podle úředních titulů na:

- a) dozorce pohraniční finanční stráže (čekatelé),
- b) strážmistři pohraniční finanční stráže,
- c) vrchní strážmistři pohraniční finanční stráže.

Čekací lhůta pro čekatele trvala jeden rok, před jejíž uplynutím rozhodl finanční úřad o trvalém přijetí do služby. Počátkem druhého služebního roku se stali strážmistři, nejdříve po devíti letech pak vrchními strážmistři, a to pouze za předpokladu dobré kvalifikace a uspokojivého výkonu služby.⁷³

Pro převzetí do úřednického stavu nařízení rozšiřovalo podmínky. Po úřednicích se vyžadovalo splnění odborné zkoušky, celkovou službu nejméně 16 let⁷⁴ a mít dobrou kvalifikaci. I pro úředníky byly zavedeny úřední tituly:

- a) obvodní inspektor pohraniční finanční stráže v X. hodn. třídě,
- b) okresní inspektor pohraniční finanční stráže v IX. hodn. třídě,
- c) vrchní inspektor pohraniční finanční stráže v VIII. hodn. třídě.

Nařízení také v § 8 specifikovalo organizační soustavu finanční stráže: *„Pohraniční finanční stráž jest seskupena v oddělení pohraniční finanční stráže. Několik oddělení tvoří inspektorát pohraniční finanční stráže a více těchto inspektorátů vrchní inspektorát pohraniční finanční stráže. Pohraniční finanční stráž podřízena jest výlučně finančním úřadům.“*⁷⁵

3.3 Vývoj ve dvacátých letech

Ani po počátečních starostech se vznikem nového státu neměla finanční stráž klidnějšího období. O to těžší pro finanční stráž byly následující roky, když po reorganizaci přešla ta nejlepší síla z finanční stráže do důchodkové kontroly.⁷⁶

Návrat bývalého císaře Karla I. do Maďarska s cílem zmocnit se trůnu představoval pro Československo jisté ohrožení. Prezident ČSR proto prozřetelně nařídil na základě branného zákona⁷⁷ 24. října 1921 částečnou mobilizaci. Branný

⁷³ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 187-188

⁷⁴ V případě složení odborné zkoušky s velmi dobrým prospěchem a dobrým výkonem služby mohl být požadavek na minimální dobu služby ministerstvem zkrácen.

⁷⁵ Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

⁷⁶ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 188

⁷⁷ Zákon č. 193/1920 Sb. Branný zákon republiky Československé, § 23

zákon ukládal možnost za mobilizace či za války, aby prezident za účelem zvýšení nebo doplnění stavu vojska vydal mimořádné opatření, které nařídí příslušníkům finanční stráže válečnou službu.⁷⁸ Zemské finanční ředitelství v Praze tehdy rozeslalo podřízeným úřadům zprávu, aby příslušníci finanční stráže maximálně zvýšili ochrannou aktivitu na hranicích.⁷⁹ Jedním z problémů mobilizace byl fakt, že někteří příslušníci maďarské a německé národnostní menšiny žijící zejména v pohraničních oblastech byli tak silně ovlivněni antipatií vůči československému státu, že se rozhodli aktivně sabotovat jeho příkazy. Kromě ojedinělých střetů však k boji nedošlo a v listopadu 1921 byla provedena demobilizace.⁸⁰ Přesto však útoky z maďarské strany, při kterých byli nejenom příslušníci finanční stráže ohrožováni na svých životech, nepřestávaly, jak nám dokazuje naléhavá interpelace skupiny poslanců ze dne 16. prosince 1921.⁸¹

Situace na hranicích byla špatná i v dalších měsících. Poválečná léta byla i okolních státech znamením hospodářské nestability, hlavně v hyperinflaci stíženém Německu. Československé hranice byly zahlcené pokusy různých podlouduníků propašovat kontraband. Rozsah tohoto nešvaru dokazuje Ota Holub ve své knize domněnkou, že „...v pohraničních oblastech byly celé vesnice, které se tímto povoláním, zejména v letech krize a nedostatku, přizívovaly.“⁸² Pašoval se zejména líc, margarín, cukrín, maso či tabák, nicméně pašeráci byli velmi schopní přizpůsobit se poptávce, takže sortiment pašovaného zboží se neustále měnil.⁸³

V takřka každé pohraniční oblasti působil tzv. „král hranic“ (něm. „paschkönig“). Většinou šlo o pašeráky velmi schopné a velmi znalé místních stezek a jiných cest vhodných pro pašování přes hranici země. Vědělo se o nich, přesto však byli stěží polapitelní. Někteří s finanční stráží výměnou za jejich

⁷⁸ Zákon č. 193/1920 Sb. Branný zákon republiky Československé, § 28 písm. b)

⁷⁹ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 15

⁸⁰ KYKAL, Tomáš. VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA. Před sto lety, 24. října 1921, Československo mobilizovalo [online]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pred-sto-lety--24--rijna-1921--ceskoslovensko-mobilizovalo-231273/>

⁸¹ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3301. Naléhavá interpelácia poslancov Igora Hrušovského, Emanuela Lehockého, inž. Jána Bottu a spol. ministerskému predsedovi a ministru vecí zahraničných vo veci útokov maďarského vojska a ozbrojených maďarských bánd na československé četnictvo, finančnú stráž, železničných a iných štátnych zriadencov v pohraničnom pásme. [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3301_00.htm

⁸² HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 32

⁸³ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 23

„nestíhatelnost“ spolupracovali, a poskytovali tak pro finanční stráž cenné informace.⁸⁴

Podloutníci bývali velice dobře vyzbrojeni lehkými zbraněmi či opakovacími pistolemi. Naproti tomu finančníci disponovali starým a nevhodným vybavením. I proto bylo každým rokem při výkonu služby usmrceno či zraněno mnoho příslušníků finanční stráže.⁸⁵

3.3.1 Návrh zákona na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru z roku 1921

V řadách finančníků panoval velký neklid pramenící z jejich bídných poměrů. Nešlo jen o zmíněné nevyhovující vybavení, ale zejména o finanční a bytové podmínky. Proto řada z nich se ve snaze o zlepšení sdružovala v odborových organizacích, někteří ve Svazu státních, župních a městských zaměstnanců, jiní zase ve Svazu pohraniční finanční stráže republiky Československé.⁸⁶ Konkrétní důvody nespokojenosti nám přibližuje důvodová zpráva k návrhu zákona z roku 1921 na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru, který vypracovala skupina poslanců v čele s dr. Keiblem.⁸⁷

Poslanci v důvodové zprávě namítali, že po reorganizaci z roku 1920 bylo nově vytvořenému sboru pohraniční finanční stráže ukřivděno na úkor důchodkové kontroly. Mnoho finančníků bylo zkráceno tím, že přes splnění všech podmínek nebyli jmenováni úředníky pohraniční finanční stráže, nýbrž zůstali podúředníky. Bodem sváru bylo také řazení do platových skupin. Zatímco úředníci důchodkové kontroly byli zařazeni dle služební pragmatiky⁸⁸ do skupiny D,⁸⁹ na úředníky finanční stráže se vztahovala skupina E,⁹⁰ přestože se dle skupiny poslanců

⁸⁴ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 32

⁸⁵ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 22

⁸⁶ Tamtéž, 21-22

⁸⁷ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3252. Návrh zákona poslance dra Keibla a druhů na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru. [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3252_00.htm

⁸⁸ Zákon č. 15/1914 ř.z. o služebním poměru státních úředníků a státních sluhů (služební pragmatika) ze dne 25. ledna 1914

⁸⁹ Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

⁹⁰ Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

vyžadovalo při odborné zkoušce od úředníků pohraniční finanční stráže více než od úředníků nově zřízené důchodkové kontroly.⁹¹

Další argumentace pak naznačuje, v jakých ztížených sociálních podmínkách finančníci pracovali: „*tím, že příslušníci pohraniční finanční stráže vládními nařízeními byli hmotně tak poškozeni, není jim možno posílati děti do vyšších škol, musejí ztráviti celou svoji služební dobu v malých pohraničních vesnicích, jsou vydáni nepřátelství pohraničního obyvatelstva a nikdy se nemohli dostat na lepší služební místo.*“⁹²

Navrhovaný zákon stanovoval nové podmínky pro vstup, nové platové poměry a úřední tituly. Úředníci měli být zařazeni do skupiny D služební pragmatiky a rozdělení podle následujících titulů:

- a) asistent pohraniční kontroly,
- b) adjunkt pohraniční kontroly,
- c) revident pohraniční kontroly,
- d) inspektor pohraniční kontroly,
- e) vrchní inspektor pohraniční kontroly.

Zákon obsahoval také rozsah působnosti pohraniční finanční stráže. Zajímavostí je, že v názvu zákona byla zmíněna pohraniční finanční stráž, nicméně dále se o ni hovořilo už jen jako o pohraniční kontrole, přičemž právě rozdíl slov kontrola a stráž byl označen za klíčový v důvodové zprávě reorganizačního zákona.⁹³

Zákon světlo světa nikdy nespatriil, nicméně v následujících letech se vláda snažila tyto problémy řešit vládním nařízením či později platovým zákonem.⁹⁴

3.3.2 Vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže.

Dne 18. října 1923 bylo první vládou Antonína Švehly vydáno obsáhlé nařízení, které upravovalo služební poměry pohraniční finanční stráže. Účinnosti

⁹¹ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3252. Návrh zákona poslance dra Keibla a druhů na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru. [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3252_00.htm

⁹² POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3252. Návrh zákona poslance dra Keibla a druhů na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru. [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3252_00.htm

⁹³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 28/1920, o reorganizaci finanční stráže, tisk č. 1870.

⁹⁴ Zákon č. 103/1926 Sb. o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců.

nabylo 1. července 1923, tedy stejně jako u zákona o reorganizaci finanční stráže, i zde působilo nařízení retroaktivně, a rušilo nařízení č. 40/1920 Sb.⁹⁵

Nové nařízení přineslo přímou definici pohraniční stráže: „*Pohraniční finanční stráž jest ozbrojený a předepsaným stejnokrojem⁹⁶ opatřený sbor, jehož kázeň je přizpůsobena kázni vojenské.*“ S touto definicí se lze setkat již ve služebním předpise pro finanční stráž z roku 1907⁹⁷ či později v celním zákoně č. 114/1927 Sb.⁹⁸

Nařízení také rozepisuje působnost finanční stráže, která byla doposud upravena ve výnosu ministerstva financí č. 38.242/5.375 z roku 1920.⁹⁹ Jednalo se zejména o:

- a) odkrývání podloudnictví a důchodkových přestupků a o jejich zabraňování,
- b) stráž dopravy zboží v celním pásmu,
- c) kooperace s celními úřady a zastupování celních úředníků v případě potřeby,
- d) zabraňování vstupu a výstupu osobám bez identifikace, zejména vojenským zběhům či
- e) spolupůsobení dle zvláštních předpisů při ochraně vojenských hranic.

Vládní nařízení zavedlo nové úřednické tituly. Mužstvo pohraniční finanční stráže se stále dělilo do dvou hlavních skupin. Úředníci zůstali, zřízenci byli přejmenováni na podúředníky.¹⁰⁰ Nově byly čtyři podúřednické třídy namísto tří z minulého vládního nařízení.¹⁰¹

⁹⁵ Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

⁹⁶ Dle nařízení vlády č. 530/1920 Sb. republiky Československé o stejnokroji pro pohraniční finanční stráž.

⁹⁷ Výnos ministerstva financí č. 21.134 vl. věst. č. 45, ze dne 19. března 1907,

⁹⁸ Zákon č. 114/1927 Sb., celní zákon.

⁹⁹ Výnos ministerstva financí č. 38.242/5.375 z roku 1920.

¹⁰⁰ Vládní nařízení č.201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže. § 3 odst. 1

¹⁰¹ Tamtéž, § 6 odst. 1

Vládní nařízení č. 40/1920 Sb.	Vládní nařízení č. 201/1923 Sb.
Zřízenci:	Podúředníci:
a) dozorce pohraniční finanční stráže (čekatel) b) strážmistr pohraniční finanční stráže c) vrchní strážmistr pohraniční finanční stráže	a) dozorce pohraniční finanční stráže b) naddozorce pohraniční finanční stráže, c) respicient pohraniční finanční stráže, d) vrchní respicient pohraniční finanční stráže.
Úředníci:	
a) obvodní inspektor pohraniční finanční stráže v X. hodn. třídě b) okresní inspektor pohraniční finanční stráže v IX. hodn. třídě c) vrchní inspektor pohraniční finanční stráže v VIII. hodn. třídě	d) kontrolor pohraniční finanční stráže v X. hodn. třídě a) inspektor pohraniční finanční stráže v IX. hodn. třídě b) vrchní inspektor pohraniční finanční stráže v VIII. hodn. třídě

Tabulka č.1, srovnání úřednických titulů¹⁰²

Nařízení v § 4 kompletně převzalo podmínky pro přijetí do pohraniční finanční stráže z předešlého nařízení č. 40/1920, pouze vynechalo ustanovení o přednostním nároku legionářů. I v tomto případě mělo ministerstvo financí právo od těchto podmínek udělit výjimku.

Nově se objevuje zkušební doba, s termínem čekatele nařízení vůbec nepracovalo. Noví příslušníci sboru se nabírali na pozici dozorce na jednoletou zkušební dobu, při níž bylo možné tyto příslušníky bez udání důvodu zprostit služby. Po uplynutí zkušební doby byli jmenováni naddozorci. Pro postup do pozice respicienta se vyžadovalo celkově osm let služby. Po další dvanáctileté službě pak měli příslušníci možnost postupu do pozice vrchního respicienta. Finanční úřady druhého stupně však měli možnost tyto časové podmínky v konkrétních případech zmírnit, respicientem se však mohl člověk stát nejdříve po šesti letech služby a vrchním respicientem po dvanácti letech služby.¹⁰³

¹⁰² Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže a vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže.

¹⁰³ Vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže, § 7

Do úřednické pozice byli primárně jmenováni příslušníci z řad podúředníků, ministerstvo financí však zde mělo také právo na udělení výjimky. Nařízení zkrátilo dobu, po kterou musel podúředník vykonávat funkci, aby mohl být jmenován úředníkem. Nově stačilo namísto šestnácti let pouze dvanáct.¹⁰⁴

Uvedené vládní nařízení ponechalo předešlé rozdělení pohraniční finanční stráže na oddělení, inspektoráty a vrchní inspektoráty. Vrchní inspektoráty byly zřízeny jako samostatná oddělení při vedoucích finančních úřadech I. stolice. Každé zemské finanční ředitelství mělo referenta pohraniční finanční stráže. Ten měl na starosti správu služebních a osobních záležitostí pohraniční finanční stráže. Zemští referenti fungovali jako zemští inspektoři a vykonávali dozor nad výkonem služby v obvodu jim příslušného úřadu. Na ministerstvu financí pak působil ústřední inspektor, který vykonával dozor na výkon služby v celostátním měřítku.¹⁰⁵

Vláda v novém nařízení nepromítla požadavky poslanců v čele s dr. Keiblem týkající se zařazení úředníků do skupiny D služební pragmatiky, úředníkům v § 3 přisuzovali skupinu E. Poměry finančníků se však přece jen snažila vylepšit různými zvláštními přídávky, které si představíme v podkapitole 3.4.

3.3.4 Celní zákon č. 114/1927 Sb. a vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon

V polovině 20. let se začalo jednat o vydání celního zákona, který by finanční stráž nechal včlenit do celní správy. Proti tomuto kroku začaly odborové svazy protestovat, jelikož by tím sbor ztratil svojí tradiční samostatnost a nezávislost. Na popud toho uspořádaly sjezd,¹⁰⁶ aby vyjádřily nespokojenost nejen s připravovaným zákonem, ale obecně i se situací po reorganizaci finanční stráže na pohraniční finanční stráž a důchodkovou kontrolu. Ukázalo se, že rozdělení bylo neuvážené a unáhlené. Ve společném sboru se mohli jedinci sloužící na hranici při snížené fyzické odolnosti jednoduše přesunout do „klidnějšího“ vnitrozemí, po rozdělení toto nebylo proveditelné. Proto desítky příslušníků i přes vysokou míru nezaměstnanosti žádaly o vystoupení ze služby.¹⁰⁷ Proti reorganizaci bylo namítáno i to, že chyběla jakási „druhá linie“, tedy stíhání pašeráků ve vnitrozemí, jelikož důchodková kontrola byla zatížena vlastní agendou nepřímých

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž, § 14

¹⁰⁶ Sjezd ze dne 15. srpna 1926 pořádaný v Kremnici.

¹⁰⁷ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 44

daní.¹⁰⁸ Na sjezdu tak delegáti přijali rezoluci s požadavkem opětovného spojení sborů. Příslušníci odborových organizací také požadovali zařazení strážce do vyšších platových tříd, zvýšení počtu příslušníků sboru či aktualizaci služebního předpisu z roku 1907 do modernější podoby, zejména v paragrafech týkajících se pracovní doby či ustanovení o výměře dovolené.¹⁰⁹ Tyto změny však v celním zákoně reflektovány prakticky nebyly s tím, že tyto požadavky budou reflektovány v budoucím již připravovaném služebním předpisu. Jak již však víme, do konce trvání sboru nový předpis již nevyšel.

K významnému přelomu v oblasti celního práva došlo 1. ledna 1928, kdy nabyt účinnosti nový celní zákon č. 114/1927 Sb.,¹¹⁰ který vedl k sjednocení celního práva v rámci Československé republiky. Tento rozsáhlý zákon o 141 paragrafech obsahoval a upravoval v jednotlivých hlavách základní zásady a pojmy organizace celní správy, celní řízení včetně možností opravných prostředků a trestní právo celní. Svým moderním pojetím překonal mnoho podobných zákonů cizích států.¹¹¹ Celní zákon ještě doprovázelo vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se celní zákon prováděl.¹¹² Hlavy tohoto nařízení prakticky korespondovaly s hlavami celního zákona vyjma trestních ustanovení, která nařízení v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege scripta* neprováděla. Z hlediska této diplomové práce jsou celní zákon a jeho prováděcí nařízení důležité v tom, že obsahovaly důležitá ustanovení týkající se finanční strážce, jejíž pojmenování se opět vracelo z pohraniční finanční strážce.

Hlava II. celního zákona společně s hlavou II. nařízení nám přináší popis organizace celní správy. Ustanovení dřívější roli ministerstva financí nijak neměnilo. To stále bylo vrcholným orgánem celní správy a příslušel mu dozor nad výkonem služby finanční strážce.¹¹³ Ministerstvu podléhaly okrskové celní správy, kterým byly podřízeny jednotlivé celní úřady a finanční stráž v jejich obvodu.¹¹⁴ Nově tak byla podřízenost finanční strážce okresním finančním ředitelstvím odstraněna.

¹⁰⁸ BRODESSER, Slavomír a kol. *Celnictví v Československu: minulost a přítomnost*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 195

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 189

¹¹⁰ Zákon č. 114/1927 Sb, celní zákon.

¹¹¹ BENES, Jaroslav. *Finanční stráž československá 1918-1938*. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 32

¹¹² Vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon.

¹¹³ Tamtéž, § 9 odst. 1 a § 10 odst. 2 bod 7

¹¹⁴ Tamtéž, § 9 odst. 1

Nařízení rozdělovalo území Československa na čtyři celní okrsky, v jejichž čele stály zmíněné okrskové celní správy. Těmi byla zemská finanční ředitelství. Rozdělení vypadalo následovně:

1. země česká (zemské finanční ředitelství v Praze),
2. země moravskoslovenská (zemské finanční ředitelství v Brně),
3. země slovenská (generální finanční ředitelství v Bratislavě),
4. země podkarpatsko-ruská (hlavní finanční ředitelství v Užhorodě).¹¹⁵

Finanční stráž se konkrétně věnoval § 12 celního zákona. Rozváděl definici finanční stráže, se kterou jsme se již dříve setkali: „*Finanční stráž jest ozbrojený a stejnokrojem opatřený sbor, jehož kázeň jest při způsobena kázní vojenské a jenž jest určen k tomu, aby střežil celní hranici, vykonával celní dozor na přechod osob a přestup zboží na celní hranici a hraničních vodách, aby zabraňoval celním přestupkům a je objevoval, i aby konal pomocné služby u celních úřadů.*“¹¹⁶ Nejen z této definice je patrné, že kromě hlídání hranic finanční stráž v průběhu let úzce spolupracovala s celní správou. Nařízení kooperaci těchto dvou sborů rozvádí podrobněji v § 20. Finanční stráž měla zabraňovat celním trestným činům a objevovat je, doprovázet zboží a dohlížet na něj či jej i v některých případech na celništích prohlížet, hmotnou práci jako přesun zboží apod. však nechávala na celních zřízeních.¹¹⁷

Nařízení dále pojednává v § 21 o všeobecných oprávněních finanční stráže. Zejména v něm ukládá pravomoc při výkonu služby vstupovat na cesty, místa nebo pozemky, kam je vstup všeobecně zakázán, popř. do stodol, dvorů, kůlen či chlévů, tam však jen po nezbytně nutnou krátkou dobu. Zakázáno měli vstupovat do obytných prostor a domácností.¹¹⁸ Příslušníci finanční stráže byli oprávněni také zastavovat osoby, provádět kontrolu totožnosti, zastavovat a prohlížet silniční vozidla, plavidla či letadla, požadovat vysvětlení či vydání listin. Každý byl povinen výzvy uposlechnout, v opačném případě by se na něj mohla vztahovat trestní ustanovení celního zákona.¹¹⁹ Za určitých podmínek mohli také vykonávat tělesnou prohlídku osob.¹²⁰

¹¹⁵ Tamtéž, § 11 a § 12 odst. 1

¹¹⁶ Zákon č. 114/1927 Sb, celní zákon, § 12 odst. 1

¹¹⁷ Vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon, § 20 odst. 3

¹¹⁸ Zákon č. 114/1927 Sb, celní zákon, § 21 odst. 1,2

¹¹⁹ Vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon, § 21 odst. 3,7

¹²⁰ Tamtéž, § 25

3.3.5 Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry

Snahou o zlepšení podmínek příslušníků finanční stráže představovalo vládní nařízení z roku 1930.¹²¹ To reflektovalo některé požadavky odborových organizací, které nebyly dříve promítnuty do celního zákona ani jeho prováděcího nařízení. Z hlediska obsahu je nejvíce propracovaným nařízením týkající se výlučně finanční stráže. Dětilo se na tři části a jednu přílohu. První část zahrnuje organizační systematiku, druhá upravuje platové poměry, kázeňské a kárné trestání, stanovuje služební podmínky, třetí se zabývá účinností a příloha obsahuje předpis o stejnokroji příslušníků finanční stráže.

Část první (§1 až §8)

Zde se znovu setkáváme s definicí finanční stráže jako ozbrojeným a stejnokrojem opatřeným sborem, jehož kázeň je přizpůsobena kázní vojenské.¹²² Finanční strážní nařízení ukládalo práva stráže civilní a vojenské, tedy například zvýšená ochrana příslušníků sboru dle trestního zákona, vstupu na cizí pozemky a jiná místa, právo použití zbraně v určitých případech, právo zatýkat a zastavovat osoby či zabavovat věci.¹²³

Z hlediska organizace přispělo toto nařízení k zefektivnění fungování finanční stráže, a to tím, že byly zrušeny vrchní inspektoráty. Soustava sboru se tak vertikálně dekoncentrovala na oddělení finanční stráže, několik oddělení tvořilo inspektorát finanční stráže. Ty byly podřízeny zemským finančním ředitelstvím, která podléhala ministerstvu financí.¹²⁴

Změn opětovně doznala úřední titulatura. Sbor se po vydání tohoto nařízení skládal z úředníků, zřízců a pomocných zřízců.¹²⁵ Změna nastala i u ústředního inspektora a úředníků (referentů) pro správu služebních a osobních záležitostí z předešlého nařízení č. 201/1923 Sb.. Nově tuto agendu, konkrétně dozor nad službou a péčí o výchovu a školení sboru, spravoval na úrovni ministerstva financí ministerský inspektor finanční stráže a na úrovni zemských finančních

¹²¹ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry.

¹²² Tamtéž, § 1

¹²³ BENES, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 36

¹²⁴ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 3 odst. 1

¹²⁵ Tamtéž, § 5

ředitelství zemský inspektor finanční stráže. Na nižší úrovni se pak ještě mohl vyskytovat náměstek zemského inspektora finanční stráže.¹²⁶

Stejně jako v předešlém nařízení se i zde přirozeně setkáváme s úpravou působnosti finanční stráže, která byla rozepsána do šesti bodů, jež zjednodušeně vypadaly následovně:

1. stráž celní hranice, dohled na přechod osob a zboží přes celní hranici, odhalování celních trestních činů a jejich zabraňování a spolupůsobení s celními úřady při celním řízení,

2. stráž státní hranice, bránění vstupu do země a výstupu ze země osobám, které se nemohou náležitě prokázat,

3. spolupráce s jinými úřady při provádění opatření k ochraně veřejné bezpečnosti,

4. spolupůsobení podle zvláštních předpisů při vojenské ochraně státních hranic,

5. výkon strážní, kontrolní a pátrací služby ve finančním nebo jiném oboru státní služby, uloženou jí nadřízenými úřady,

6. výkon jiných úkonů platnými předpisy nebo nařízeními úřady finanční stráže zvláště uložené.¹²⁷

Zajímavostí pak je, že i v této části nařízení se počítá s vydáním prováděcího služebního předpisu.¹²⁸

Část druhá (§9 - §94)

Tato část byla rozdělena na čtyři díly, první se věnoval úředníkům, druhý zřízencům, třetí pomocným zřízencům a čtvrtý byl společný pro všechny.

Úředníci i v tomto nařízení spadali do kategorie úředníků IV. služební třídy (viz kapitola 3.6).¹²⁹ Stále byli doplňováni výhradně z řad zřízenců finanční stráže, podmínka dvanáctileté služby trvala dále.¹³⁰ I jiné podmínky byly přinejmenším

¹²⁶ Tamtéž, 1,2

¹²⁷ Tamtéž, § 6

¹²⁸ Tamtéž, § 8

¹²⁹ Tamtéž, § 12

¹³⁰ I zde však platilo zmocnění ministerstva financí v konkrétním případě tuto podmínku zkrátit na dobu nejméně osmiletou.

podobné těm předchozím, tedy vykonání odborné zkoušky, zvláštní způsobilost pro místo a schopnost, upotřebitelnost a důvěryhodnost.¹³¹

Odbornou úřednickou zkoušku, její rozsah a způsob stanovilo ministerstvo financí.¹³² Zkušebním úřadem pak byla zemská finanční ředitelství. Obsahem zkoušky bylo prokázání znalostí služebních a celních předpisů, důchodkového trestního zákona, předpisů o ochraně osobní a domovní svobody a listovního tajemství, ale i jiných předpisů týkajících se úřednické služby. Zkouška měla ústní i písemnou část a žadatel musel obdržet ze zkoušky alespoň známku „dobrá“. V případě neúspěchu mohl zkoušku 1x opakovat, vícekrát jen se souhlasem ministra financí.¹³³

Úředníci byli podle úředních titulů děleni podle vládního nařízení č. 103/1927 Sb.¹³⁴ na inspektory a vrchní inspektory I. a II. třídy. Systematizace služebních míst dle usnesení vlády ze dne 24. října 1930 schvalovala celkem 754 úřednických míst, z toho 290 v zemi české, 113 v zemi moravskoslezské, 273 v zemi slovenské a 78 v zemi podkarpatsko-ruské.¹³⁵

Zřízencům finanční stráže se věnuje většina druhé části nařízení. Nejprve upravuje pozici zřízeneckých čekatelů, kteří se znovu objevili v nařízení. Těmi se mohly stát pouze osoby, které splnily podmínky pro to stát se pomocným zřízencem finanční stráže (viz níže) a vykonaly 2 roky nepřetržité služby u finanční stráže či vojenské služby.¹³⁶ Zároveň také dle platového zákona muselo být pro čekatele volné systemizované zřízenecké služební místo.¹³⁷ V případě přijetí náležel zřízeneckým čekatelům služební titul dozorce finanční stráže, úředně pak byli nazýváni jako zřízenečtí čekatelé finanční stráže.¹³⁸ Čekatelskou dobu stanovil platový zákon na čtyři roky, potažmo na pět let, přičemž čekatel musel celou tuto dobu strávit u finanční stráže.¹³⁹ Pokud se objevilo, že čekatel neměl potřebnou

¹³¹ Tamtéž, § 13 odst. 1,2

¹³² Tamtéž, § 13 odst. 3

¹³³ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 48-49

¹³⁴ Vládní nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech.

¹³⁵ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 48

¹³⁶ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 16 odst. 2 a), b)

¹³⁷ Zákon č. 103/1926 Sb. o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců, § 25 odst. 2

¹³⁸ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a její služební a některé platové poměry, § 16 odst. 9

¹³⁹ Zákon č. 103/1926 Sb. o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců, § 25 odst. 3,4

způsobilost či nevyhověl podmínkám pro to stát se zřízencem, byl s ním zrušen poměr.¹⁴⁰

V případě splnění všech výše uvedených podmínek a úspěšného absolvování cvičného kurzu finanční stráže byl zřízenecký čekatel ustanoven zřízencem finanční stráže.¹⁴¹ Cvičný kurz připomínal obsahem úřednické zkoušky, zjednodušeně se jednalo o výuku předpisů důležitých pro výkon služby příslušníků finanční stráže. Výuku prováděli právníci, celní úředníci, úředníci finanční stráže či úředníci důchodkové kontroly a dozor nad výukou držel zemský inspektor finanční stráže.¹⁴²

Při prvním nebo opětovném nástupu do služby musel zřízenec složit ústně služební přísahu do rukou příslušného úředníka. „*Přísahám a slibuji na svou čest a svědomí, že Československé republice budu vždy věren a její vlády poslušen, že budu veškery zákony zachovávat, všechny své úřední povinnosti podle platných zákonů a nařízení vykonávat pilně, svědomitě a nestranně, úředního tajemství neprozradím, příkazů svých představených budu poslušen a ve všem svém jednání jen prospěchu státu a zájmu služby budu dbáti.*“ Slib nemusel plnit ten, kdo jej už jednou splnil jako pomocný zřízenec a od té doby nepřerušil službu.¹⁴³

Zřízenec se při ustanovení stal respicientem finanční stráže ve II. platové stupnici. Pokud chtěl takový zřízenec povýšit do I. platové stupnice na pozici vrchního respicienta finanční stráže, musel odsloužit alespoň pět let a splnit příslušnou předepsanou zkoušku.¹⁴⁴

O každém zřízenci finanční stráže byly vedeny výkonnostní posudky u zemského finančního ředitelství. Jednalo se dle § 23 nařízení o tzv. kvalifikaci, která se zapisovala do kvalifikačních tabulek. Přednosta oddělení sestavil o zřízenci kvalifikační popis, který předal nadřízenému inspektorátu, který se k němu také mohl vyjádřit. Tento inspektorát následně předal hodnocení zemskému finančnímu ředitelství, kde zemský inspektor, popřípadě jeho náměstek, zapsal výsledek

¹⁴⁰ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 16 odst. 11

¹⁴¹ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 17

¹⁴² BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 42

¹⁴³ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry § 21 odst. 1,4

¹⁴⁴ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 47

kvalifikace (s přihlédnutím ke kvalifikačnímu popisu) do kvalifikační tabulky. Hodnotila se zejména znalost potřebných předpisů, chápavost, svědomitost a spolehlivost zřízence, schopnosti ve styku se stranami nebo znalost řečí. Zkoumalo se také chování zřízence, a to nejen ve službě, ale i mimo ni. Výsledný posudek byl pětistupňový, a to „výtečně“, „velmi dobře“, „dobře“, „méně přiměřeně“ nebo „nepřiměřeně“. Proti posudku, který zněl hůř než „velmi dobře“ mohl zřízenec podat u svého služebního úřadu stížnost.¹⁴⁵

Služební povinnosti zřízenců finanční stráže byly v § 29 nařízení zevrubně popsány a rozděleny do 10 odstavců. Obsahovaly zejména nutnost dodržovat kázeň, věrnost Československé republiky, pokyny svých nadřízených. Váha také byla přikládána na nestrannost, nezaujatost a spravedlivost výkonu služby a na zásady zdvořilého a vstřícného chování. Zřízenci byli vázáni mlčenlivostí a nesměli se sdružovat ve spolcích či podobných sdruženích, které by brojili proti službě finanční stráže. Přirozeně bylo také přísně zakázáno, aby přijímali od stran jakékoliv dary nebo jiné výhody.¹⁴⁶

Služební poměr zřízence mohl být ukončen například vzdáním se služby, přestupem do jiného státního služebního poměru, smrtí, ztrátou státního občanství nebo na základě kárného nálezu.¹⁴⁷ Ten mohl obsahovat kárný trest, který mohl být udělen v kárném řízení se zřízencem a vedle důtky, snížení hodnosti, snížení nebo vyloučení ze zvýšení služného mohl být uložen i trest propuštění ze služby. Vedle kárného řízení existovalo ještě řízení kázeňské, které však obsahovalo méně přísné tresty jako výstrahu, ztrátu volného dne či peněžitou pokutu.¹⁴⁸

Dle systematizace služebních míst schválené vládou bylo od 1. ledna 1931 celkem 5166 zřízeneckých míst, a to 1611 v zemi české, 840 v zemi moravskoslezské, 2072 v zemi slovenské a 643 v zemi podkarpatsko-ruské. Z celkového počtu bylo 3861 zřízenců v II. platové stupnici a 1305 v I. platové stupnici.¹⁴⁹

Úpravu týkající se pomocných zřízenců nalezneme ve třetím díle námi rozebíraného nařízení. To primárně odkazuje na úpravu ve vládním nařízení

¹⁴⁵ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 23 až § 27

¹⁴⁶ Tamtéž, § 29

¹⁴⁷ Tamtéž, § 44

¹⁴⁸ Tamtéž, § 48 odst. 1 a § 51 odst. 1

¹⁴⁹ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 40

č. 114/1926 Sb.,¹⁵⁰ které upravuje služební a platové poměry pomocných zřízenců, nicméně zmíněný díl nařízení ho doplňuje. Kromě všeobecných podmínek pro ustanovení pomocného zřízence museli kandidáti splňovat tyto podmínky:

1. dovršení nejméně 21. roku a nepřekročení 30. roku věku,
2. vykonání zákonitě vojenskou presenční služby nebo služby v československém zahraničním (legionářském) vojsku jest svobodného stavu,
3. být svobodného stavu,
4. mít vzdělání vyšší než vzdělání dosažené obecnou školou.¹⁵¹

Na pomocné zřízence se vztahovala některá ustanovení, která se vztahovala na zřízence, např. i o nich se vedly kvalifikační tabulky.¹⁵² Pomocní zřízenci používali služební titul pomocného dozorce finanční stráže.¹⁵³

Co do počtu nebylo pomocných zřízenců mnoho. Systematizace služebních míst vykazovala od 1. ledna 1931 celkem 144 pomocně-zřízeneckých míst v celém Československu. V součtu tedy bylo dle systematizace přibližně 6 tis. míst alokovaných pro příslušníky finanční stráže.

Část třetí (§ 95 - § 96)

V závěrečných ustanoveních nalezneme, že toto nové nařízení nerušilo předešlá nařízení jako celek, ale pouze v jiných předpisech obsažená ustanovení o předmětech, které jsou upraveny v tomto nařízení. Vláda v této části také předesílá, že v momentě vydání nového služebního předpisu budou zrušeny zbylá platná ustanovení ze služebního předpisu z roku 1907.¹⁵⁴

Nařízení bylo platné v této podobě až do roku 1938, s drobnými změnami pak až do zrušení finanční stráže zákonem č. 275/1948 Sb.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Vládní nařízení č. 114/1926 Sb., o úpravě služebních a platových poměrů pomocných zřízenců.

¹⁵¹ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 78 odst. 3

¹⁵² Tamtéž, § 80

¹⁵³ Tamtéž, § 83

¹⁵⁴ Tamtéž, § 95 a výnos ministerstva financí ze dne 19. března 1907, č. 21.134 vl. věst. č. 45

¹⁵⁵ Zákon č. 275/1948 Sb., kterým se přenáší působnost finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti.

Nový služební předpis

Současně s vládním nařízením měl spatřit světlo světa nový služební předpis. Na něm se opravdu vedly práce vedoucí k jeho vytvoření a vydání. Tehdejší ministr financí K. Engliš 13. května 1930 v jeho odpovědi na interpelaci poslanců ze dne 3. dubna téhož roku zmiňoval, že přípravné práce spojené s vypracováním nového služebního předpisu dokonce již byly ukončeny.¹⁵⁶

3.4 Platové poměry ve finanční stráž

Finanční podmínky příslušníků finanční stráže nebyly v jejích začátcích vůbec dobré. Nejednou se o nich hovořilo i na poli parlamentu při interpelacích. Jistou změnou, která pomohla zlepšit odměny financů, byl příchod nového platového zákona z r. 1926¹⁵⁷ ve spojení s vládním nařízením č. 103/1927 Sb.¹⁵⁸

Platový zákon se snažil kodifikovat složitý systém platů ve veřejném sektoru, nicméně i přes to je zákon čítající celkově 215 paragrafů velmi komplexním. Zákon upravoval platové a jiné poměry (služební pořadí, služební oděv či dovolenou) jednotlivých kategorií státních zaměstnanců.¹⁵⁹ Následující odstavce v této podkapitole věnují zjednodušenému popisu toho, jak byli finančníci řazeni v platovém zákoně a jak byli odměňováni.

V případě úředníků finanční stráže se v platovém zákoně nově objevily čtyři služební třídy úředníků (I., II., III., a IV. třída). Vládní nařízení č. 103/1927 Sb.¹⁶⁰ ve své příloze obsahovalo rozřazení jednotlivých organizačních složek do jednotlivých služebních tříd. Úřednickým titulům, jejichž přídomek byl „pohraniční finanční stráž“, přidělilo toto vládní nařízení IV. služební třídu.¹⁶¹ Služební třídy byly systematizovány do sedmi platových stupnic, přičemž pro IV. služební třídu náležela 4. až 7. platová stupnice.¹⁶² Rozdělení do těchto platových

¹⁵⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. Tisk 454. *Odpověď ministra financí na interpelaci, poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro finanční stráž* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0454_00.htm

¹⁵⁷ Zákon č. 103/1926 Sb. o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců.

¹⁵⁸ Vládní nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech.

¹⁵⁹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, str. 473

¹⁶⁰ Vládní nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech.

¹⁶¹ Příloha vládního nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech.

¹⁶² Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců. § 5 odst. 1

stupnic přineslo právě nařízení č.103/1927, které také zavedlo nové úřednické tituly viz tabulka č.2.¹⁶³

Služební třída IV. (z. č. 103/1926 Sb.)	
platová stupnice (z. č. 103/1926 Sb.)	úřední titul (v.n. č. 103/1927)
4.	Vrchní inspektor I. třídy
5.	Vrchní inspektor II. třídy
6.	Inspektor I. třídy
7.	Inspektor II. třídy

*vč. přídomku „pohraniční finanční strážce“.

Tabulka č.2, řazení úředních titulů k platovým stupnicím¹⁶⁴

Úřednický služební plat se skládal ze služného, činovného a výchovného.¹⁶⁵ Služné se dělilo na jednotlivé stupně (stupeň „a“ až „f“) podle odsloužených let (mezi jednotlivými stupni služného byly tři léta služby).¹⁶⁶ Služné se u některých platových stupnic ještě navyšovalo o náslužné. Pro IV. služební třídu se jednalo o 900 Kč vyplácených 5x ročně.¹⁶⁷

¹⁶³ Tamtéž, § 152 odst. 1 písm. A.

¹⁶⁴ Tamtéž, § 5 odst. 1 a vládní nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech, § 9 odst. 1

¹⁶⁵ Tamtéž, § 10

¹⁶⁶ Tamtéž, § 15

¹⁶⁷ Tamtéž, § 11 odst. 2

Platová stupnice	Služné								
	Stupeň služného (v Kč)						Náslužné přídavky		
	a	b	c	d	e	f	ve služební třídě	počet	po Kč
1.	72.000	78.000	-	-	-	-	-	-	-
2.	54.000	60.000	66.000	-	-	-	-	-	-
3.	39.000	42.600	46.200	49.800	-	-	-	-	-
4.	30.600	33.600	36.600	39.000	-	-	-	-	-
5.	19.800	22.500	25.200	27.900	30.600	-	I.	2	3.000
6.	14.400	16.200	18.000	19.800	21.600	23.400	I.	3	2.400
							II.		2.100
							III.		1.500
7.	9.000	10.800	12.600	14.400	16.200	18.000	II.	5	1.500
							III.		1.200
							IV.		900

Tabulka č.3, roční částky služného¹⁶⁸

Činovné se vyměřovalo podle služebních tříd a platových stupnic a podle obce, ve které úředník působil. Obce tento zákon pro své potřeby rozdělil do čtyř skupin míst (A až D). Do skupiny A náležela Praha, Brno a Bratislava, do skupiny B obce s více než 25 tis. obyvateli, do skupiny C obce s méně než 25 tis. obyvateli, ale více než 2 tis. obyvateli a do skupiny D všechny ostatní obce.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Tamtéž, § 11 odst. 2

¹⁶⁹ Tamtéž, § 12 odst. 5

Platová stupnice	Skupina míst	Služební třída			
		I.	II.	III.	IV.
		Kč			
1.	A až D	15.000	-	-	-
2.	A	9.000	-	-	-
	B	7.056	-	-	-
	C	6.300	-	-	-
	D	4.956	-	-	-
3.	A	7.299	6.600	-	-
	B	6.120	5.616	-	-
	C	5.040	4.620	-	-
	D	3.960	3.636	-	-
4.	A	6.000	5.400	4.800	4.200
	B	5.100	4.596	4.080	3.576
	C	4.200	3.780	3.360	2.910
	D	3.300	2.976	2.640	2.316
5.	A	5.100	4.800	4.200	3.900
	B	4.344	4.080	3.570	3.324
	C	3.576	3.360	2.940	2.736
	D	2.808	2.640	2.316	2.148
6.	A	5.100	4.800	4.200	3.900
	B	4.344	4.080	3.570	3.324
	C	3.576	3.360	2.940	2.736
	D	2.808	2.640	2.316	2.148
7.	A	-	4.800	4.200	3.900
	B	-	4.080	3.570	3.324
	C	-	3.360	2.940	2.736
	D	-	2.640	2.316	2.148

Tabulka č.4, roční částky činovného¹⁷⁰

Výchovné pak představovalo částku, kterou úředníci získávali dle počtu nezaopatřených dětí. Při jednom nezaopatřeném dítěti měli nárok na 1 800 Kč ročně, při více na 3 000 Kč ročně.¹⁷¹

Kromě stálé služební odměny (tehdy nazýváno jako požitky), kterou podle analogie získávali na základě služební pragmatiky, dostávali příslušníci pohraniční finanční stráže také různé přídavky, které vláda zavedla již nařízením č. 201/1923 Sb. Jedním z nich byl např. hraniční přídavek, který náležel jak úředníkům, tak i podúředníkům za hraniční službu. Tou se rozumí služba v pohraničním pásmu. Služba například v podnicích pod stálým dozorem finanční stráže se do hraniční služby nezapočítávala. Podle odsloužených let si příslušníci finanční stráže dostávali příspěvek ve výši od 300 Kč do 2 100 Kč ročně.

¹⁷⁰ Tamtéž, § 12 odst. 3

¹⁷¹ Tamtéž, § 13

a)	v 1. až 4. roce hraniční služby	300 Kč
b)	v 5. až 7. roce hraniční služby	480 Kč
c)	v 8. až 10. roce hraniční služby	660 Kč
d)	v 11. až 13. roce hraniční služby	900 Kč
e)	v 14. až 16. roce hraniční služby	1 140 Kč
f)	v 17. až 19. roce hraniční služby	1 380 Kč
g)	v 20. až 22. roce hraniční služby	1 620 Kč
h)	v 23. až 25. roce hraniční služby	1 860 Kč
ch)	od 26. roku hraniční služby	2 100 Kč

Tabulka č.5, hraniční přídavky¹⁷²

Znovu mělo ministerstvo možnost výjimečně přisoudit příspěvek i jiným příslušníkům než těm vykonávající hraniční službu. Příslušníci měli nárok na roční příspěvek na stejnokroj v hodnotě 380 Kč + drahotní přídavek, na udržování řemení a výzbroje 24 Kč.¹⁷³ Další příspěvky na stravné, cestovné apod. mohlo upravit ministerstvo financí předpisem.¹⁷⁴

Pro představu uvedme modelový příklad, v němž bude vypočten roční plat inspektora II. třídy pohraniční finanční stráže sloužící v šumavské Železné Rudě, který na této pozici slouží 5 let a vychovává dvě nezaopatřené děti. X. hodnostní třída odpovídá dle § 152 odst. 1 platového zákona sedmé platové stupnici.¹⁷⁵ Podle odsloužených let pak spadá do stupně „b“ služného. Služné by tedy činilo 10 800 Kč ročně. V této platové stupnici by měl také nárok na náslužné, které by mu přidalo celkem 4 500 Kč za rok. V případě činovného je důležitý počet obyvatel obce, v níž kontrolor působí, zde tedy Železná Ruda, která měla v dobách první republiky kolem 3 tis. obyvatel.¹⁷⁶ Patřila by tak do skupiny míst C. Dle tabulky č. 4 by ho tak čekalo činovné 2 736 Kč ročně. Výchovné by za dvě nezaopatřené děti dle § 13 zákona bylo 3 000 Kč ročně.¹⁷⁷ Pokud započteme příspěvek na stejnokroj 380 Kč a údržbu řemení a výzbroje 24 Kč, dostaneme se na částku 21 440 Kč ročně. V porovnání s ostatními úřednickými pozicemi se jednalo

¹⁷² Vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže. § 8 odst. 2

¹⁷³ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 26

¹⁷⁴ Vládní nařízení č. 201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže.

¹⁷⁵ Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců. § 152 odst. 1 písm. A.

¹⁷⁶ GIŇA, Roman, Zdeňka ŘEZNIČKOVÁ a Lidmila KOVÁCSOVÁ. MUZEUM ŠUMAVY SUŠICE. Historie Železné Rudy [online]. Dostupné z: <https://www.sumavanet.cz/user/portal/zruda/ostatni/Historiezr-muzeum.pdf>

¹⁷⁷ Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců. § 13

o podprůměrnou částku, v celkovém srovnání se soukromým sektorem však byla téměř dvojnásobná oproti průměrné mzdě v tehdejší Československu.¹⁷⁸

Podúřednické platové poměry byly upraveny ve druhém díle platového zákona. Zákon zde sice hovoří obecně o platových poměrech zřízenců, nicméně v § 33 sem zařazuje pojem podúředníků.¹⁷⁹ Systematizace platů zde byla podobná jako u úředníků, služební plat zřízenců se také skládal ze služného, činovného a výchovného.¹⁸⁰

Služné se dělilo do třech platových stupnic a deseti stupní služného.¹⁸¹ Na podúředníky se vztahovala I. a II. platová stupnice, stupně služného se zas dělily podle odsloužených let (jedna stupnice = tři odsloužená léta).¹⁸²

Stupeň služného	Platová stupnice		
	I.	II.	III.
	Kč		
1.	6.300	6.300	6.300
2.	7.200	7.056	6.900
3.	8.100	7.800	7.500
4.	9.000	8.556	8.100
5.	9.900	9.300	8.700
6.	10.800	10.056	9.300
7.	11.700	10.800	9.900
8.	12.600	11.556	10.500
9.	13.500	12.300	11.100
10.	14.400	13.056	11.700

Tabulka č.6, zřízenecké služné¹⁸³

Činovné bylo stanoveno jednodušeji než u úředníků, záleželo pouze na služebním místě (skupiny A, B, C, D viz výše).¹⁸⁴ Výchovné pak činilo při jednom nezaopatřeném dítěti 1 200 Kč, při více nezaopatřených dětech 2 100 Kč ročně.

¹⁷⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Sladký život prvorepublikových úředníků [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/sladky-zivot-prvorepublikovych-uredniku>

¹⁷⁹ Zákon č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců. § 33

¹⁸⁰ Tamtéž, § 26

¹⁸¹ Tamtéž, § 24 odst. 1 a § 27

¹⁸² Tamtéž, § 31 odst. 1 a § 33

¹⁸³ Tamtéž, § 27

¹⁸⁴ Tamtéž, § 28 odst. 1

Ve skupině míst	Kč
A	3.000
B	2.556
C	2.100
D	1.656

Tabulka č.7, zřízenecké činovné¹⁸⁵

3.5 Výbava příslušníků finanční stráže ve dvacátých letech

První léta po vzniku samostatného státu představovala pro finanční stráž nestabilní dobu, kdy nejenže byla nedostatečně personálně obsazena či podfinancována, ale také postrádala dostatečně dobré a vhodné vybavení, zvláště co do výzbroje.

Dle § 7 nařízení vlády č. 40/1920 Sb.,¹⁸⁶ které poprvé přímo upravovalo československou finanční stráž, se služba finanční stráže konala ve stejnokroji a s výzbrojí. Stejnokroje byly následně upravovány blíže ve vládních nařízeních, nákup výzbroje pak centralizovaně řešilo ministerstvo financí jako nejvyšší výkonný orgán finanční stráže. V této kapitole se podíváme na to, jak tyto stejnokroje a výzbroj vypadaly.

3.5.1 Výzbroj

Na rozdíl od sousedních států, kde do období finanční stráže proudila dobrá a moderní výzbroj, situace kolem zbraňového arsenálu naší finanční stráže byla až do poloviny 30. let tristní. Od roku 1885 používali předchůdci československé finanční stráže jednoranné pušky zn. Werndl a ve výzbroji byly nejméně do roku 1922. Již v době, kdy ministerstvo financí tyto pušky objednávalo, se jich rakousko-uherská armáda zbavovala pro jejich přílišnou délku a příliš výkonné střelivo. Puška měla i s bodákem až 2 metry, což pro službu financů v šumavských, krkonošských a jiných pahorkatinách bylo velmi nepraktické.¹⁸⁷ Někteří financové

¹⁸⁵ Tamtéž, § 28 odst. 1

¹⁸⁶ Nařízení vlády č. 40/1920 Sb. republiky Československé o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

¹⁸⁷ EXNER, Michal. Zbraně systému Werndl [online]. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/zbrane-systemu-werndl/>

si proto soukromě opatřovali vojenské pistole na své vlastní náklady.¹⁸⁸ Úřednictvo bylo vybaveno revolvery.¹⁸⁹

Výzbroj příslušníků finanční stráže byla poměrně častým předmětem diskusí v československém parlamentu. V jednom z poslaneckých vystoupení z roku 1922 bylo namítáno zejména to, že zatímco financové používali staré a nepraktické zbraně, podloudníci a jiní záškodníci měli ve výzbroji lehké pistole či opakovací zbraně, v důsledku čehož pak každým rokem umíralo či bylo zraněno mnoho mužů ze sboru finanční stráže.¹⁹⁰

Ještě ve stejném roce provedlo ministerstvo financí obměnu zbrojního arsenálu puškami Mannlicher vz. 1895, k níž každý finančník obdržel 100 nábojů. Vzhledem k tomu, že šlo o 30 let staré pušky válečné výroby, jednalo se o opotřebované a nespolehlivé zbraně. Pravdou je, že tyto pušky před dodáním prošly ve zbrojovce zkrácením hlavně, takže se zlepšila jejich manévrovatelnost, přesto je však finanční stráž přijala s rozpaky. Ministerstvo financí reagovalo tak, že ve finanční službě jde spíše o morální dojem a sebeobranu, a tedy proto byly pušky k tomuto účelu dostatečné. Později připustilo, že ve válce by byly zbraně bezcenné, ale protože upotřebení finanční stráže za války nebylo ještě zcela vyřešeno, nebylo třeba finanční stráž dramaticky přezbrojovat.¹⁹¹

Spory o zbroj neustávaly, tlak na zlepšení výzbroje se stupňoval. Ministerstvo národní obrany se snažilo o deeskalaci napětí tím, že navrhlo zavést pro finanční stráž do výzbroje pušku Mauser vz. 24. Finanční stráž oponovala tím, že pro její potřeby by bylo nejvhodnější, kdyby byla vybavena pouze pistolemi. Tehdejší ministr financí však trval na vyzbrojení puškou. Svůj postoj odůvodňoval tím, že maďarská a polská obdoba finanční stráže také disponovala dlouhými palnými zbraněmi. Obměna se však nekonala, nové pušky obdržela finanční stráž až v polovině 30. let.¹⁹²

¹⁸⁸ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídél, 2020. Svět křídél, str. 10

¹⁸⁹ Nařízení vlády republiky Československé č. 530/1920 Sb., o stejnokroji pro pohraniční finanční stráž, článek V.

¹⁹⁰ Vystoupení poslance Josefa Pšeničky ze dne 25. ledna 1922, viz BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 22

¹⁹¹ Přípis ministerstva financí ze dne 15. května 1925, viz HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 45

¹⁹² HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 45

3.5.2 Stejnokroje

Stejně jako všechny ostatní ozbrojené sbory, i finanční stráž měla právní úpravou předepsaný stejnokroj, který se v průběhu let více či méně proměňoval. Náležitosti stejnokrojů byly, jak již bylo zmíněno výše, upravovány pomocí vládních nařízení.

Prvním právním předpisem, který se přímo věnoval stejnokrojům československé finanční stráže, bylo nařízení vlády č. 530/1920 Sb.¹⁹³ Náležitostem výstroje se věnovaly článek I., který popisoval stejnokroj pro úředníky, a článek II. zřízenecký stejnokroj. Součástí výstroje byla jak pro úředníky, tak pro zřízence čepice s nápisem „ČRS“, kabát nebo plášť (nařízení přesně popisovalo, na kolik knoflíků musel být kabát zapnut), dlouhé kalhoty a rukavice. Nesměly také chybět odznaky příslušné jednotlivým pozicím či ozdobné prvky, např. výložky s nápisem „FS“ a knoflíky s nápisem „ČS“. Obuv nijak nařízení nespecifikovalo, muselo se však jednat o kvalitní kusy do náročných podmínek.¹⁹⁴

3.5.3 Výbava

Běžnou výbavou finančních strážců však nebyl jen výše předepsaný oděv. Řemeny, opasky byly samozřejmostí, na které stát, jak již bylo zmíněno, dával finančníkům příspěvky. Dle fotografií z knihy „Finanční stráž ve fotografii“ od Jiřího Suchánka a Jaroslava Beneše je vidět, že příslušníci používali i různé kožešiny a šály do studených podmínek pohraničních oblastí. Na některých fotografiích nalezneme i hole pro ulehčení chůze v terénu. Bandasky na vodu, různé brašny nebo třeba dalekohled byly také u financů k nalezení.¹⁹⁵

Mezi výbavou financů bychom mohli na začátku 20. let najít sněžnice. Ty jim však vůbec nevyhovovaly, proto v roce 1922 začalo ministerstvo dodávat na služebny lyže pro služební potřebu, které se staly v budoucnu nezbytnou výbavou na některých odděleních. Bylo běžné, že pašeráci byli zkušení lyžaři, proto se v průběhu 20. let začaly pořádat lyžařské kurzy, ve 30. letech dokonce lyžařské závody finanční stráže.¹⁹⁶

¹⁹³ Nařízení vlády republiky Československé č. 530/1920 Sb., o stejnokroji pro pohraniční finanční stráž.

¹⁹⁴ Tamtéž, článek I.-II.

¹⁹⁵ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022.

¹⁹⁶ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 17

Povětšinu času byli financové odkázáni na chůzi, zvláště v náročném terénu, ve kterém běžně sloužili. Někteří však disponovali jízdními koly či koňmi. Na některých služebnách se později také objevily motocykly pro rychlé spojení příslušníků.¹⁹⁷

3.6 Služební podmínky finanční stráže

Služba ve finanční stráži na hranicích republiky představovala životu nebezpečnou a mimořádně obtížnou strážní službu. Namáhavý výkon služby zřízenců finanční stráže nám barvitě popisují různé poutavé knihy, zejm. publikace od dr. Jindřicha Marka¹⁹⁸ nebo Oty Holuba.¹⁹⁹ Dobrým zdrojem pro představu, jak vypadaly podmínky financů v praxi, jsou také různé dobové interpelace tehdejších poslanců.

Výkon služby se konal každý den a noc, a to za jakéhokoliv počasí, tedy i při tuhých horských mrazech. A když už zdraví finančních strážců neohrožovaly tyto extrémní podmínky, byli tu ozbrojení podloudníci a pašeráci.

Úmrtí či vážná zranění nebyly ve službě výjimečné. Statistika předložená při interpelaci poslanců v čele s poslancem Bergmanem ze dne 19. října 1926 hovořila jasně. Při výkonu služby bylo mezi lety 1918 až 1926 z celkového počtu kolem 5 000 příslušníků finanční stráže usmrceno 47 zaměstnanců, dalších 98 pak zemřelo v důsledku různých zranění, pádů ze skal či střetů se záškodníky.²⁰⁰ I choroby hrály velkou roli v této statistice, podle níž byla nemocnost o 300 % větší než u četnictva. Jednalo se zejména o zápal plic, tuberkulózu aj.²⁰¹

¹⁹⁷ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 22

¹⁹⁸ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, 2020.

¹⁹⁹ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví.

²⁰⁰ K úmrtím ve vztahu ke střetům s podloudníky nedocházelo tak často, zpravidla v jednotkách případů ročně. Velký nárůst sledujeme až v roce 1938, viz HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 27

²⁰¹ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, str. 22-23

Neoficiální statistika z důvodové zprávy k vládnímu nařízení o finanční strážní z roku 1930 uvádí trochu jiná, nižší čísla:

V roce	usmrceno při výkonu hraniční služby	zraněno při výkonu hraniční služby
1920	8	11
1921	5	19
1922	3	7
1923	4	6
1924	4	11
1925	1	15
1926	3	16
1927	4	20
1928	2	19
1929	2	?
Celkem	36	124+

Tabulka č.8, počty zraněných a usmrcených

Raněným se vláda snažila tuto újmu nahrazovat. Ve vládním nařízení č. 202/1930 Sb. počítala s finanční pomocí příslušníkům v případě úrazů utrpěných bez svého zavinění. Jednalo se o tzv. léčebné, které pokrývalo náklady za léčení financů.²⁰²

V neposlední řadě sužovaly příslušníky psychické problémy, které vrcholily v četné množství sebevražd. Dle interpelace senátora Rudolfa Pánka ze září 1928 ukončilo mezi lety 1924 a 1927 dobrovolně svůj život 21 financů, nejvíce z nich na Slovensku.²⁰³

Náročné bylo toto povolání nejen z hlediska nebezpečí a fyzické obtížnosti. Služba ukrajovala financům z osobního života spousty času. § 107 služebního předpisu nařizoval službu 240 hodin měsíčně (140 hodin přes den a 100 hodin přes noc), služba neměla překračovat 10 hodin denně.²⁰⁴ Nezřídka však sloužili příslušníci finanční stráže až 350 hodin. Navíc v měsíci měli pouze dva volné dny.²⁰⁵

²⁰² Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry.

²⁰³ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, str. 23

²⁰⁴ Výnos ministerstva financí ze dne 19. března 1907, č. 21.134 vl. věst. č. 45, § 107

²⁰⁵ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 16

Téma náročnosti služby a jejich nevyhovujících podmínek často rezonovalo na poli poslanecké sněmovny, zejména prostřednictvím poslaneckých interpelací. Jednu takovou sepsala skupina 23 poslanců Národního shromáždění dne 3. dubna 1930, směřovanou ministru financí. Nejvíce si v ní stěžovali na časovou náročnost služby, která rezultovala v přílišné přetěžování financů a nedostatek jejich odpočinku. Podle těchto poslanců byly požadavky finanční stráže následující:

- zkrácení služební doby na 7 hodin (v zimě na 6 hodin),
- noční služby maximálně 2x po sobě,
- střídání stálých hlídek po době nejvýše dvouhodinové (a za krutých mrazů ještě kratší),
- volnější možnost pohybu v širším rajónu,
- doba trvání „číhané“ nejvýše půlhodinová.²⁰⁶

Odpovědi poslancům se dostalo, když K. Engliš tuto interpelaci uznal s tím, že osobní a služební poměry příslušníků finanční stráže měly být v nejbližší době nově upraveny, a to jednak vládním nařízením, jednak novým služebním předpisem.²⁰⁷

Další z mnoha nepříjemností pro příslušníky finanční stráže bylo chování místního obyvatelstva na některých místech československých hranic. Vzhledem k prosazované českizaci státního aparátu a k národnostnímu složení obyvatelstva v těchto lokalitách, kde často převažovali lidé německé či maďarské národnosti, nebyly podmínky pro trvalý život v těchto oblastech pro příslušníky sboru vůbec dobré. Nadávky a potyčky nebyly výjimečné.²⁰⁸ Přes jazykovou vybavenost příslušníků, kterou získali ve škole ještě za Rakouska-Uherska, se na německých hranicích často ani nedokázali domluvit, jelikož každá oblast používala vlastní dialekt, často velmi odlišný od spisovné němčiny.²⁰⁹

²⁰⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. *Naléhavá interpelace poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů ministru financí o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro pohraniční finanční stráž.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0340_00.htm

²⁰⁷ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. Tisk 454. *Odpověď ministra financí na interpelaci, poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro finanční stráž.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0454_00.htm

²⁰⁸ HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž!* Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 25

²⁰⁹ MAREK, Jindřich. *Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948.* 2. vydání. Cheb: Svět křidel, str. 15-16

Život na hranicích však nebyl vždy úplně tak černobílý. Ve volném čase se příslušníci finanční stráže věnovali různým aktivitám, které jim nabízely relaxaci po náročných služebních povinnostech. Mezi populární volnočasové aktivity patřilo zejména hraní volejbalu, ale jak dokládají dobové fotografie v knize Jaroslava Beneše, i fotbal nebo kuželky.²¹⁰ Tyto aktivity jistě udržovaly dobré mezilidské vztahy mezi členy stráže, které byly prakticky až do zrušení finanční stráže v roce 1948 na velmi dobré úrovni. Vedle sportovních aktivit se mnozí příslušníci rádi věnovali také sadařině a včelařství.²¹¹

Kultura v jejich životě také hrála roli. Do divadel či muzeí ve vnitrozemí to měli sice z hranic poměrně daleko, zato sami financové se často angažovali v ochotnických divadlech. Knihovny na jednotlivých služebnách byly pravidelně obměňovány, a sloužily tak ke kulturnímu prospěchu jak financů, tak mnohdy i místních obyvatel.²¹²

3.7 Činnost finanční stráže

Příslušníci finanční stráže se při výkonů svého zaměstnání drželi zejména instrukcí služebního předpisu z r. 1907 a následných nařízení, která nahrazovala některé právní normy tohoto služebního předpisu. Konkrétní terénní činnost financů by se dala rozdělit na pochůzkování a na tzv. „čekanou“ na místě. Toto hlídkování se konalo v jednočlenných, dvoučlenných i vícečlenných skupinách, a to dle měsíčního rozpisu, který stanovil správce oddělení.²¹³

Každé oddělení mělo na starost určitý úsek pohraničního území, který byl vyznačen v operačních plánech. Tento úsek hlídky procházeli buď na základě bodového systému, nebo na základě systému rajónování. Bodový systém byl přežitek z dob Rakouska-Uherska, kdy financové museli striktně obcházet konkrétní body vyznačené v operačních plánech, a neměli se od vyznačené cesty odlišit. Na tuto skutečnost si také stěžovali poslanci ve výše zmíněné interpelaci. Podle nich *„mechanická pravidelnost vydává mužstvo zvýšenému nebezpečí života, zvláště za napjatých pohraničních situací proto, že podloudníci mohou si přímo s*

²¹⁰ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 28

²¹¹ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křidel, str. 29

²¹² Tamtéž.

²¹³ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 60

matematickou přesností propočísti, kdy a kudy hlídka prochází a kdy dosahuje předepsaného kontrolního bodu.“²¹⁴ Lepším řešením byla tedy pozdější rajónová služba, která podporovala iniciativu financů a jejich chuť k intenzivnějšímu výkonu.

Pochůzky měly probíhat zvolna, pomalejším tempem, předpisy ukládaly, aby finančníci kladli důraz na naslouchání, pozorování a na skryté číhání vedle stezky. Velká váha se přikládala obezřetnosti, jelikož podloudníci umně zdolávali i ty nejtěžší terény a dokázali perfektně hlídky přelstít. Pokud hlídka narazila na podezřelou osobu či jinou osobu, u níž považovala za důvodné ji zastavit, musela tak učinit se slovy: „Stůj, finanční stráž!“²¹⁵ V případě, že vyzvaná osoba nereagovala, měla finanční stráž dovoleno užít své zbraně, nicméně nesmělo tím dojít k ohrožení jiných osob a po každém takovém použití museli informovat svůj služební úřad.²¹⁶

V případě podezření, že osoba u sebe něco skrývala, měla právo finanční stráž provést tělesnou prohlídku. Již tehdy ale prohlídku směla vykonávat jen na mužích, ženy směly být prohlíženy jen dalšími ženami a u prohlídky směli být jen svědkové, které podezřelá žena schválila. Nelegálně provedené zboží pak bylo zadrženo, příslušník finanční stráže o tomto skutku provedl zápis, a bylo zahájeno důchodkové trestní řízení.²¹⁷

²¹⁴ POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. *Naléhavá interpelace poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů ministru financí o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro pohraniční finanční stráž.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0340_00.htm

²¹⁵ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 61

²¹⁶ Tamtéž a nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 92 odst. 2

²¹⁷ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 62

4 Finanční stráž a krize třicátých let

Turbulentní období třicátých let představovalo pro Československo éru hospodářského úpadku a později i krize válečné. Nejprve se do Evropy dostala světová hospodářská krize, která výrazně zasáhla československou ekonomiku. Po nástupu nacistů do německé vlády v lednu 1933 pak čelilo Československo německé agresi.

Pro finanční stráž tyto časy znamenaly postupný přerod z ochrany celní hranice do roviny vojenské obrany hranic. Jednalo se zejména o léta vyzbrojování a větší kooperace s armádou, ale také čelení útoků ze strany sudetských nacistů a jiných záškodníků. Nástupem finanční krize došlo k silnému nárůstu pašeráctví. Slezské inspektoráty, zejména fryštátský a jablunkovský, uváděly, že tento nárůst je způsoben především bídou a nezaměstnaností v příhraničních regionech. Pašovaly se běžné věci jako drůbež, máslo, líh nebo mouka. Docházelo dokonce k případům pašování živého skotu přes hranice. Na Slovensku bylo podloudnictví podpořeno kritickým nedostatkem potravin způsobené tamní neúrodou v roce 1934. Ze strany finanční stráže se proto kolikrát dostalo pašujícím obyvatelům pochopení pro tento čin.²¹⁸ Chování ze strany pašeráků se však měnilo k horšímu. Jak zmiňuje bývalý příslušník finanční stráže Václav Louda v knize dr. Marka, z občasných nadávek místních se staly hrubé vulgarity běžností.²¹⁹

S nástupem nacistů k moci došlo ke zvýšení počtu ilegálních přechodů československé hranice z německého území. Většinou se jednalo o odpůrce nacistického režimu, kteří prchali Hitlerově vládě. Vztahy německých a českých pohraničnicků se prudce zhoršily, docházelo k četným případům, kdy němečtí strážci hranic vstupovali ilegálně na naše území s cílem dopadnout uprchlíky či je unést zpět do vlasti. Při těchto akcích docházelo k nejedné potyčce či přestřelce s příslušníky finanční stráže.²²⁰

Zhoršující se politická situace vedla k dramatickému posilování stavů finanční stráže. Zatímco poválečné počty příslušníků se pohybovaly mezi 4 000 až

²¹⁸ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 192-196

²¹⁹ MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, str. 81

²²⁰ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022, str. 27-28

5 000 mužů, v roce 1934 to bylo 6 000 mužů, v roce 1936 zhruba 7 000 mužů a v roce 1938 kolem 8 000 mužů.²²¹

Výdaje ministerstva financí na finanční stráž nebyly nikterak malé, mezi podřízenými úřady ministerstva byla finanční stráž jedním z nejnákladnějších. Dle finančního zákona z roku 1936²²² byly náklady na finanční stráž 93 milionů Kč, přibližně stejné jako náklady na důchodkovou kontrolu a celní úřady dohromady.²²³ Nicméně ve srovnání s náklady na četnictvo ze stejného roku, které činily 287 milionů Kč, byly trojnásobně menší, navíc příjmy ze cla v roce 1936 představovaly více než 756 milionů Kč.²²⁴

4.2 Součinnost finanční stráže a armády Československé republiky

Již po první světové válce se vedly debaty o tom, jak by měla vypadat spolupráce finanční stráže s armádou na ochraně hranic v případě ozbrojeného konfliktu. Finanční stráž z hlediska kapacity, jak již víme, zprvu nestačila ani na zabezpečení celní hranice, natož na vojenskou ochranu. V roce 1926 vznikla zvláštní komise při ministerstvu vnitra, která měla možnosti spolupráce zkoumat. Dospěla k závěru, že by bylo nejvhodnější, kdyby pohraniční službu vykonávalo četnictvo, které spadalo pod ministerstvo vnitra, namísto pohraniční finanční stráže. Důvodem bylo to, že součinnost armády a četnictva byla již upravena, na rozdíl od součinnosti armády a sboru finanční stráže. Samotné ministerstvo vnitra však zájem o takové změny v zásadě nejevilo.²²⁵

Vztah těchto dvou sborů ve 20. letech stál primárně na branném zákoně z roku 1920. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.3, § 28 tohoto zákona stanovil, že za mobilizace a ve válce mohl prezident zavést opatření, které by povolalo do válečné služby i pohraniční finanční stráž.²²⁶ Dle § 27 pak podléhala finanční stráž po dobu této své výjimečné služby vojenské soudní a kázeňské pravomoci.²²⁷ Na základě tohoto zákona byla finanční stráž povolána do vojenské služby při ohrožení státu Maďarskem v roce 1921. V roce 1927 byly vydány nové branné

²²¹ Tamtéž, str. 28

²²² Zákon č. 245/1935 Sb., finanční zákon republiky Československé, kterým se stanoví státní rozpočet na rok 1936.

²²³ Tamtéž, kapitola 19, titul 2, § 7-9 přílohy

²²⁴ Tamtéž, kapitola 6, titul 3 přílohy a kapitola 19, titul 3, § 3 přílohy

²²⁵ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 33-34

²²⁶ Zákon č. 193/1920 Sb., branný zákon republiky Československé ze dne 19. března 1920. § 28 odst. 2

²²⁷ Tamtéž, § 27

předpisy²²⁸ ve formě prováděcího předpisu branného zákona, ty však v § 195 prakticky jen stvrzovali to, co již branný zákon o spolupráci finanční stráže s armádou stanovil. Ustanovení o kooperaci pak najdeme také ve výše uvedeném rozboru vládního nařízení č. 202/1930 Sb., kde nalezneme ustanovení, že finanční stráž spolupůsobí podle zvláštních předpisů při vojenské ochraně státních hranic.²²⁹

Konkrétní rysy spolupráce mezi těmito sbory byly upraveny až ve 30. letech, když v září 1931 byl ministerstvem financí vydán předpis G-XI-6 s názvem „Instrukce pro součinnost finanční stráže v ostraze hranic.“²³⁰ Tyto instrukce stanovily povahu činnosti finanční stráže při ochraně hranic, která měla být činností strážní, hlídkovou, pozorovatelskou a vůdčí, mohly jí být ale svěřeny i jiné, bojové úkoly, tzn. měla být připravena na případné nezbytné použití zbraní. Instrukce dále popisují, jak měla být při mobilizaci finanční stráž dělena. Jedno oddělení finanční stráže mělo tvořit jednotku finanční stráže s označením „oddíl finanční stráže“. Jeden takový oddíl pak mělo tvořit 4 až 11 členů i s velitelem. V případě, že oddělení mělo více členů, bylo vytvořeno více jednotek. Předpis také stanovil, jaké zásoby a jaký výcvik měla finanční stráž mít a jak měla být označována na případných válečných mapách.²³¹ Na základě instrukcí se od roku 1932 se konala pro finanční stráž čtrnáctidenní vojenská cvičení organizovaná zemskými finančními ředitelstvími ve spolupráci s armádou.

4.2.1 Stráž obrany státu

Hrozba z německé strany se v průběhu let stále stupňovala, proto debata o dalším prohlubování spolupráce finanční stráže s armádou neutichala, ba naopak. V listopadu 1934 přijala Nejvyšší rada obrany státu závěr zřídit užší komisi složenou ze zástupců ministerstva financí, vnitra a národní obrany. Úkolem komise bylo zdokonalit systém spolupráce sborů četnictva, armády a finanční stráže při ochraně hranic. Po dlouhých měsících jednání ministerstvo národní obrany navrhlo sloučení těchto sborů ve sbor jeden. Tento návrh byl sice smeten ze stolu, tvořil však ideový základ pro novou složku zvanou „stráž obrany státu“, která měla součinnost konkrétních sborů zastřešit pod jeden celek.²³²

²²⁸ Vládní nařízení č. 141/1927 Sb., jímž se vydávají nové branné předpisy.

²²⁹ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 6 odst. 4

²³⁰ Výnos ministerstva financí ze dne 4. září 1931, č. 56.649/31-IV.A/11a

²³¹ Výnos ministerstva financí ze dne 4. září 1931, č. 56.649/31-IV.A/11a

²³² HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž!. Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 58-61

Návrh vládního nařízení na zřízení stráže obrany státu předložilo ministerstvo vnitra k projednání v květnu 1936, schváleno bylo v červnu 1936. Stráž obrany státu tak vznikla vládním nařízením č. 270/1936 Sb. ze dne 23. října 1936.²³³ V důvodové zprávě k tomuto nařízení se lze dočíst, že na základě § 27 sice bylo možné povolat zálohy z řad příslušníků jiných sborů, v případě nenadálého napadení státu by se však účinky povolávacího rozkazu dostavili pozdě, a proto byla potřeba zavést společnou stráž, která by byla připravena bránit hranice téměř okamžitě.²³⁴

Nařízením upravovalo složení stráže obrany státu, úkoly stráže, její práva a povinnosti. Stráž obrany státu byla zprvu složena z příslušníků finanční stráže, četnictva, policejních strážních sborů a obecní stráže bezpečnosti. Později byly do sboru zařazeni i aktivní vojáci.²³⁵ V praxi těsně před anexí Sudet úzce spolupracovaly se stráží obrany státu také organizace jako Sokol, střelecké jednoty, milice Republikanische Wehr,²³⁶ ale i zaměstnanci Československých státních drah a další.²³⁷

Celkový počet příslušníků stráže mělo určit ministerstvo vnitra, pod které stráž spadala, a to po dohodě s příslušnými ministerstvy.²³⁸ Původně se předpokládalo, že se bude jednat o přibližně 10 000 osob, z toho ministerstvo financí bylo ochotno uvolnit pro tuto službu 800 příslušníků finanční stráže. Politická situace však vedla k velkému rozšíření, přičemž k 23. září 1938 čítal sbor téměř 30 000 mužů, z čehož bylo 6 414 příslušníků finanční stráže, tedy $\frac{3}{4}$ z celkového počtu mužstva finanční stráže.²³⁹ Díky své početnosti měla finanční stráž ve stráží obrany státu velmi důležitou roli a léta 1936-1938 patřila k „nejheroičtějším obdobím v dějinách tohoto sboru.“²⁴⁰

²³³ Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o stráží obrany státu.

²³⁴ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 62

²³⁵ Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o stráží obrany státu. § 2 odst. 1 písm. a), b)

²³⁶ Zkráceně Rote Wehr, jednalo se o ozbrojenou obrannou formaci německých sociálních demokratů, která se podílela na obraně československých hranic v květnu a září 1938, viz Česko-německé vztahy: česká stanoviska: sborník: Praha, 29.9.1998. Praha: Kruh občanů České republiky vyhnáných v r. 1938 z pohraničí, 1998, str. 84

²³⁷ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022. str. 34

²³⁸ Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o stráží obrany státu. § 2 odst. 2 a § 3 odst. 1

²³⁹ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 61

²⁴⁰ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 200

Úkolem stráže obrany státu byly dle § 1 nařízení dvě hlavní povinnosti:

- a) chránit neporušitelnost státních hranic a nedotknutelnost státního území,
- b) spolupůsobit při ochraně veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti.²⁴¹

Stráž však mohla být dodatečně pověřena ministerstvem vnitra po dohodě s příslušným ministerstvem i k provádění jiných úkolů souvisejících s úkoly výše uvedenými, např. v oblasti celní správy.²⁴²

Po vydání nařízení č. 270/1936 Sb. bylo ministerstvem vnitra vydáno několik předpisů rozšiřujících uvedené nařízení. Jednalo se např. o organizační řád stráže obrany státu, zatímní směrnice pro výcvik příslušníků stráže obrany státu nebo dvoudílný služební předpis G-IX-2. Po roce 1938 to byl také služební řád pro stráž obrany státu či služební předpis G-VII-10.²⁴³

Stráž obrany státu prováděla před rokem 1938 svoji činnost jen rámcově. Konala se vojenská cvičení a odborné kurzy, jednotlivé sbory se ale jinak věnovaly své běžné službě, finanční stráž stále vykonávala svou agendu jí nařízením z r. 1930 svěřenou.²⁴⁴ Zlom nastal 20. května 1938, kdy vláda po zhoršující se mezinárodní situaci rozhodla o mimořádném opatření nařizujícím ostrahu hranic. Toto opatření nakonec vláda zrušila, jednalo se však o první ostrou situaci, kdy byla stráž obrany národa povolána. Navíc i po zrušení zůstala značná část příslušníků finanční stráže v pohotovosti.²⁴⁵

4.3 Výbava příslušníků finanční stráže ve třicátých letech

V průběhu třicátých let se se zvyšující politickou nestabilitou v Evropě pozorovalo postupné zlepšování výbavy příslušníků finanční stráže. Rostoucí nebezpečí ze strany nacistického Německa vedlo k uvědomění si nutnosti modernizace a posílení obranyschopnosti státu. Tlak politické situace vyústil ve zvýšení investic do lepší výzbroje, vybavení a technických prostředků nejen pro armádu, ale i pro finanční stráž.

²⁴¹ Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o strážní obrany státu. § 1 odst. 2

²⁴² Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o strážní obrany státu. § 1 odst. 3

²⁴³ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 76

²⁴⁴ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022, str. 34

²⁴⁵ Tamtéž, str. 35

4.3.1 Výzbroj

Debata z let dvacátých o zastaralé výzbroji pokračovala i v letech třicátých. Finanční stráž disponovala zmíněnými puškami Mannlicher vz. 1895, které však každým rokem více a více zaostávaly oproti modernějším volbám. Finanční stráž byla nakonec opravdu přezbrojena v roce 1935 krátkými puškami vz. 33 systému Mauser ze Zbrojovky Brno. Ke každé z nich dostali finančníci 100 ks nábojů.²⁴⁶

Se vznikem stráže obrany státu přišlo ještě prudší vyzbrojování. Na přelomu let 1937-1938 obdržela od armády finanční stráž i četnictvo lehké kulometry vz. 26, náboje, ruční granáty a další materiál.²⁴⁷

4.3.2 Stejnokroje

Předchozí nařízení z roku 1920 o stejnokrojích bylo v roce 1931 nahrazeno nařízením č. 202/1930 Sb., které ve své příloze obsahovalo přesné instrukce k tomu, jak má stejnokroj vypadat.²⁴⁸ K přílišným změnám oproti předchozímu stavu nedošlo, zaveden však byl nově vycházkový stejnokroj, který si mohli příslušníci opatřit, nicméně nesměl sloužit jako náhrada za služební stejnokroj. Nově byla také zavedena šavle jako poboční zbraň či zavedení beranice namísto kulaté čepice francouzského vzoru.²⁴⁹

Na konci 30. let došlo k další podzákoně úpravě stejnokrojů, a to tentokrát nařízením č. 106/1938 Sb. To zavedlo hodnotní označení na límcové výložky nebo např. tři druhy čepic.²⁵⁰

4.3.3 Výbava

Vybava finanční stráže prošla za poměrně krátký časový úsek značnou modernizací. Oddělení začala být vybavována telefony a vysílacími radiostanicemi, čím dál běžnější byla motorizace oddělení motorkami.²⁵¹ Častější byl také výskyt služebních psů, zejména ke konci 30. let. Individuální výcvik psů byl doplňován specializovanými kynologickými kurzy. Hlídky měly díky psům větší jistotu

²⁴⁶ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022, str. 59-60

²⁴⁷ HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví, str. 63

²⁴⁸ Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry, § 86 odst. 1

²⁴⁹ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022, str. 133

²⁵⁰ Tamtéž, str. 139

²⁵¹ BRODEŠSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 194

bezpečí při svých pochůzkách. V roce 1938 hráli psi velkou roli, když často dokázali finančníky varovat před plížící se skupinkou Henleinovců, a zachránit jim tak život.²⁵²

4.4 Období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava

V září 1938 propuklo povstání Henleinovců v Sudetech a od té doby byly útoky, často smrtelné, na příslušníky finanční stráže téměř na denním pořádku. Boje probíhaly v celých Sudetech, vypalovány byly celní úřady a sklady, kasárna finanční stráže aj. V průběhu těchto bojů vynikali příslušníci finanční stráže svojí odvahou, v mnoha případech se vyznamenali.²⁵³ Po mnichovské zradě muselo být pohraničí vyklizeno od stráže obrany národa do 7. října 1938. Příslušníci finanční stráže odcházeli jako poslední.²⁵⁴

Odsun financů a jejich rodin z pohraničí byl problematický. Většinou přišli o svůj veškerý majetek, který se v pohraničí nacházel. Vláda se snažila vládními opatřeními ve formě mimořádných peněžních náhrad či záloh na služném pomáhat, odborové organizace sháněly místa pro ubytování financů a jejich rodin.²⁵⁵

Na začátku období druhé republiky byla potřeba vybudovat novou celní službu a službu finanční stráže. Finanční stráž střežila novou hranici na prozatímních hraničních přechodech, byly nově zřízeny vrchní inspektoráty finanční stráže v Sušici, ve Strakoniciích a ve Vysokém Mýtě.²⁵⁶ Tato situace však netrvala dlouho, přestože celní hranice byla zachována na nějakou dobu i po okupaci zbytku území ze dne 15. března 1939. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava museli financové odevzdat pušky, počet příslušníků se navíc neustále zmenšoval.²⁵⁷ Stráž obrany státu byla v Československu zrušena v roce 1940 vládním nařízením č. 3/1940 Sb.²⁵⁸

²⁵² MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásnu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, str. 47

²⁵³ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 203

²⁵⁴ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců str. 38

²⁵⁵ Tamtéž, 39

²⁵⁶ BRODESSER, Slavomír a kol. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 197 a BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 203

²⁵⁷ BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců str. 47

²⁵⁸ Vládní nařízení č. 3/1940 Sb., jímž se zabývá účinnosti vládní nařízení ze dne 23. října 1936, č. 270 Sb., o strážní obrany státu.

1. října 1940 vstoupila v platnost celní unie a došlo ke zrušení finanční stráže v protektorátu vládním nařízením č. 31/1941 Sb.,²⁵⁹ ve Slovenském státě fungovala nadále.²⁶⁰ Většina příslušníků přešla do služeb protektorátního četnictva či policie, někteří ale také našli uplatnění na okresních a obecních úřadech. Řada z nich se zapojila do odboje, dle zemského finančního ředitelství v Praze to bylo 1 944 příslušníků domácího odboje a 39 příslušníků zahraničního odboje.²⁶¹

²⁵⁹ Vládní nařízení č. 31/1941 Sb., o pomocné finanční službě výkonné, § 8 odst. 1

²⁶⁰ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

²⁶¹ Tamtéž, str. 49

5 Poválečná existence finanční stráže

Po konci druhé světové války v Evropě začala postupná obnova demokratického Československa, a tedy i finanční stráže. První snahy o obnovení finanční stráže probíhaly v Podkarpatské Rusi již na konci roku 1944 po jejím osvobození, kam se vrátilo 45 příslušníků. Jejich služba v této oblasti však trvala krátce, a to do doby, než byla Podkarpatská Rus postoupena v létě 1945 Sovětskému svazu.²⁶²

Dne 18. května vydalo ministerstvo financí výnos,²⁶³ jímž znovuzřizovalo finanční stráž na československém území. Obnoveny byly všechny inspektoráty a veškerá oddělení tak, jak byly 1. září 1938.²⁶⁴ Do služby se měli přihlásit všichni příslušníci, kteří nepřekročili hranici 55 let věku a kteří se cítili fyzicky schopni k službě, aby ihned nastoupili do výkonu stráže hranic.²⁶⁵ Výnos dále upravoval záležitosti konkrétního umístění a zařízení stanic či ubytování příslušníků finanční stráže a jejich rodin.²⁶⁶

Ministerstvo financí potřebovalo v nových poválečných časech získat přehled o početním stavu sboru finanční stráže. Uložilo proto správcům jednotlivých oddělení a přednostům inspektorátů,²⁶⁷ aby nahlásili příslušenému zemskému finančnímu ředitelství:

- a) den zřízení oddělení, jeho přesnou a podrobnou adresu vč. čísla vlastního telefonu,
- b) jména a služební hodnosti nastoupivších příslušníků sboru,
- c) informace o ubytování úřadu a jeho zařízení,

Finanční stráž měla na celní hranici v následujících dnech a měsících důležitý úkol – zabránit vývozu korunových platidel a valut, jakož i jiného majetku a cenností ze země. Dovoz byl téměř bez omezení.²⁶⁸ Později přebrala i běžnou strážní agendu, jelikož v září 1945 odešla z hranic armáda, zůstala pouze finanční stráž, sbor národní bezpečnosti a pohotovostní pluk 1 národní bezpečnosti. Pluky

²⁶² BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 120

²⁶³ Výnos ministerstva financí č. 458/45-P/4 ze dne 18. května 1945.

²⁶⁴ Tamtéž, odst. 1

²⁶⁵ Tamtéž, odst. 2, 3

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Správci oddělení a přednostové inspektorátů byli zpravidla ti, co tuto funkci vykonávali před válkou, popř. ti služebně nejstarší, viz výnos ministerstva financí č. 458/45-P/4, odst.

²⁶⁸ Výnos ministerstva financí č. 458/45-P/4 ze dne 18. května 1945, odst. 8

národní bezpečnosti pak po reorganizaci z července 1946 kompletně převzaly ostrahu hranice.²⁶⁹

Poslední léta sboru se nesla v duchu politikaření. Velký vliv ve finanční stráži měla strana národně socialistická, což vadilo komunistům jako budoucí vládní garnituře. Po jejich zvolení tak nastalo nevyhnutelné. Dne 2. prosince 1948 byl vydán zákon č. 275/1948 Sb, který oficiálně finanční stráž zrušil.²⁷⁰

„Působnost, která přísluší v celním pohraničním pásmu finanční stráži, přechází, s výjimkou výkonu pomocné služby u celních úřadů, na Sbor národní bezpečnosti...tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1949.“²⁷¹

²⁶⁹ BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, str. 122

²⁷⁰ Zákon č. 275/1948 Sb., kterým se přenáší působnost finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti

²⁷¹ Tamtéž, § 1 a § 4

6 Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce byl popis existence finanční stráže, její působnost, právní postavení a právní úprava. Nejprve se práce zaměřila na historii oborů celnictví a stráže hranic, v níž lze spatřit práci předchůdců finanční stráže, která také spočívala v obraně celní hranice před pašeráky a podloudníky.

V další části se práce zaměřila na působení finanční stráže ve 20. letech minulého století, tedy období, kdy sama finanční stráž bojovala s nuznými služebními podmínky. Následná část se věnovala 30. létům, v nichž se sice podmínky služby zlepšily, nicméně konec tohoto období přinesl smrt desítkám mužů sboru finanční stráže. Závěr práce se pak zaměřil na válečnou a poválečnou úpravu finanční stráže.

Československá finanční stráž vzešla z dědictví původní habsburské finanční stráže. Byla převzata recepčním zákonem, později zákonem o reorganizaci oddělena od důchodkové kontroly, a dále byla upravována různými vládními nařízeními. Tato organizace sloužila zprvu zejména k ochraně finančních zájmů státu, ale později také k ochraně před snahami o narušení suverenity mladého československého státu.

Nejvyšším orgánem finanční stráže bylo ministerstvo financí, jemuž byly podřízená zemská finanční ředitelství, která působila v jednotlivých československých zemích. Tato ředitelství byla nadřazena vrchním inspektorátům finanční stráže a inspektorátům finanční stráže, které byly následně děleny do jednotlivých oddělení finanční stráže. Ta byla rozeseta po celých československých hranicích.

Služba ve finanční strážce byla obecně chápána jako nebezpečná, fyzicky namáhavá a nedobře placená. Příslušníci této stráže čelili různým rizikům a nebezpečím při výkonu služby, což zahrnovalo například konfrontace s pašeráky, zločinci nebo dokonce případy ozbrojeného odporu. Mnozí z nich čelili i nepřátelskosti od místních obyvatel.

Během agrese nacistického Německa ukázala finanční stráž svou důležitost a statečnost. Mnozí její členové položili své životy za ochranu vlasti a československých občanů. Jejich odvaha, láska k vlasti a nasazení v těchto obtížných časech ukázaly, že i přes nepříznivé služební podmínky měla finanční stráž důležité přednosti a hrála důležitou roli v boji za svobodu a ochranu republiky.

Dnes můžeme najít spoustu různých památníků s odkazem zemřelých hrdinů tohoto sboru, zejména v pohraničí.

Finanční stráž byla zrušena poprvé v roce 1940, obnovena prakticky ihned po skončení válečného konfliktu, ale znovu, tentokrát už navždy, byla zrušena rokem 1948.

Prameny

Literatura

BENEŠ, Jaroslav. Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005. ISBN 80-86011-29-1.

HOLUB, Ota. Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše vojsko, 1987. Fakta a svědectví. ISBN 28-103-87

MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídel, 2000. Svět křídel. ISBN 80-85280-67-1.

MAREK, Jindřich. Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. 2. vydání. Cheb: Svět křídel, 2020. Svět křídel. ISBN 978-80-7573-071-8.

JIRÁK, Jan. Na stezkách krále Šumavy. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2005. Průvodce historií západních Čech. ISBN 80-86125-49-1.

JIRÁK, Jan. Na stezkách krále Šumavy. 2., upr. vyd. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2005. Průvodce historií západních Čech. ISBN 80-86125-63-7.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.

MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

BENEŠ, Jaroslav a Jiří SUCHÁNEK. Finanční stráž ve fotografii: stezkami ochránců hranice 1843-1949. Brno: Extra Publishing, 2022. ISBN 978-80-7525-497-9.

SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN, Ondřej HORÁK a David KOLUMBER, ed. Encyklopedie českých právních dějin VI. svazek. Právní-Právo po. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7380-641-5.

BRODESSER, Slavomír. Celnictví v Československu: minulost a přítomnost. Praha: Naše vojsko, 1982.

MAINUŠ, František a Jan JANÁK. Historie celnictví v ČSSR. Praha: Naše vojsko, 1977.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

Bible svatá, aneb, Všecka svatá písmena Starého i Nového zákona: podle posledního vydání kralického z roku 1613. Praha: Levné knihy KMa, 2004. ISBN 80-7309-138-0.

Česko-německé vztahy: česká stanoviska: sborník: Praha, 29.9.1998. Praha: Kruh občanů České republiky vyhnaných v r. 1938 z pohraničí, 1998. ISBN 80-238-3296-4.

Zákony, podzákonné právní předpisy a jiné dokumenty

Zákon č. 15/1914 ř.z. o služebním poměru státních úředníků a státních sluhů (služební pragmatika) ze dne 25. ledna 1914

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 84/1919 Sb., jímž se ministr financí zmocňuje, aby provedl nařízením okolování bankovek a soupis jmění za účelem uložení majetkové dávky.

Zákon č. 541/1919 Sb., jímž upravují se poměry státních zaměstnanců, jakož i zaměstnanců v podnicích a fondech státem spravovaných.

Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganisaci finanční stráže ze dne 12. prosince 1919.

Zákon č. 193/1920 Sb. Branný zákon republiky Československé

Zákon č. 103/1926 Sb. o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců.

Zákon č. 114/1927 Sb, celní zákon.

Zákon č. 245/1935 Sb., finanční zákon republiky Československé, kterým se stanoví státní rozpočet na rok 1936.

Zákon č. 275/1948 Sb., kterým se přenáší působnost finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti.

Nařízení vlády republiky Československé č. 380/1919 Sb., kterým se upravují služební a hmotné poměry finanční stráže na Slovensku.

Nařízení vlády republiky Československé č. 40/1920 Sb. o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

Nařízení vlády republiky Československé č. 157/1920 Sb., jímž se provádí zákon ze dne 12. prosince 1919, čís. 28 Sb. z. a n. z roku 1920, o reorganizaci finanční stráže.

Nařízení vlády republiky Československé č. 351/1920 Sb., kterým se částečně mění nařízení vlády ze dne 4. března 1920, č. 157 Sb. z. a n., o reorganizaci finanční stráže, a ze dne 17. ledna 1920, č. 40 Sb. z. a n., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže.

Nařízení vlády republiky Československé č. 530/1920 Sb., o stejnokroji pro pohraniční finanční stráž.

Vládní nařízení č.201/1923 Sb., kterým se upravují služební poměry pohraniční finanční stráže.

Vládní nařízení č. 114/1926 Sb., o úpravě služebních a platových poměrů pomocných zřízenců.

Vládní nařízení č. 103/1927 Sb., o úřednických kategoriích a úředních titulech.

Vládní nařízení č. 141/1927 Sb., jímž se vydávají nové branné předpisy.

Vládní nařízení č. 168/1927 Sb., jímž se provádí celní zákon.

Nařízení vlády č. 202/1930 Sb., kterým se provádějí předpisy o organizaci finanční stráže a upravují její služební a některé platové poměry.

Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o strážní obrany státu.

Vládní nařízení č. 3/1940 Sb., jímž se zbavuje účinnosti vládní nařízení ze dne 23. října 1936, č. 270 Sb., o strážní obrany státu.

Vládní nařízení č. 31/1941 Sb., o pomocné finanční službě výkonné.

Výnos ministerstva financí č. 38.242/5.375 z roku 1920.

Výnos ministerstva financí č. 21.134 vl. věst. č. 45, ze dne 19. března 1907

Výnos ministerstva financí, č. 56.649/31-IV.A/11a ze dne 4. září 1931

Výnos ministerstva financí č. 458/45-P/4 ze dne 18. května 1945.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 28/1920, o reorganizaci finanční stráže, tisk č. 1870.

Internetové zdroje

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Rašínova měnová reforma* [online]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasinova_menova_reforma.html

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie MF 1918-2004. Část první - Období první republiky 1918 - 1938.* [online]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

KYKAL, Tomáš. VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA. *Před sto lety, 24. října 1921, Československo mobilizovalo* [online]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pred-sto-lety--24--rijna-1921--ceskoslovensko-mobilizovalo-231273/>

GIŇA, Roman, Zdeňka ŘEZNÍČKOVÁ a Lidmila KOVÁČSOVÁ. MUZEUM ŠUMAVY SUŠICE. *Historie Železné Rudy* [online]. Dostupné z: <https://www.sumavanet.cz/user/portal/zruda/ostatni/Historiezr-muzeum.pdf>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sladký život prvorepublikových úředníků* [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/sladky-zivot-prvorepublikovych-uredniku>

EXNER, Michal. *Zbraně systému Werndl* [online]. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/zbrane-systemu-werndl/>

Poslanecké interpelace

POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3301. *Naliehavá interpelácia poslancov Igora Hrušovského, Emanuela Lehockého, inž. Jána Bottu a spol. ministerskému predsedovi a ministru vecí zahraničných vo veci útokov maďarského vojska a ozbrojených maďarských bánd na československé četnictvo, finančnú stráž, železničných a iných štátnych zriadencov v pohraničnom pásme.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3301_00.htm

POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1921. Tisk 3252. *Návrh zákona poslance dra Keibla a druhů na zřízení pohraniční finanční stráže a na úpravu jejího služebního poměru.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3252_00.htm

POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. Tisk 454. *Odpověď ministra financí na interpelaci, poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro finanční stráž* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0454_00.htm

POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1930. *Naléhavá interpelace poslanců F. Seidla, F. Bendy, R. Tayerle a soudruhů ministru financí o vydání nového služebního řádu a o nové úpravě služebních a strážních předpisů pro pohraniční finanční stráž.* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0340_00.htm

Cizojazyčné resumé

The main objective of this thesis is to describe the existence of the Financial Guard („Finanční stráž“), its legal status and legal regulation. Firstly, the thesis focuses on the history of the fields of customs and border guarding, in which the work of the predecessors of the Financial Guard can be seen, which also consisted of defending the customs border from smugglers and swindlers.

The next part of the thesis focused on the work of the Financial Guard in the 1920s, a period in which the Financial Guard itself struggled with poor service conditions. The subsequent section focused on the 1930s, in which conditions of service improved, but the end of that period brought the deaths of dozens of men of the Financial Guard. The thesis then concluded with a focus on the wartime and post-war legal status of the Financial Guard.

Czechoslovak Financial Guard emerged from the legacy of the Habsburg Financial Guard. It was taken over by the Reception Act („recepční zákon“), later separated from the Pension Control („důchodková kontrola“) by the Reorganisation Act, and further regulated by various government regulations. At first, this organisation served mainly to protect the financial interests of the state, but later also to protect against efforts to undermine the sovereignty of the young Czechoslovak state.

The Ministry of Finance was the supreme body of the Financial Guard, to which the provincial financial directorates operating in the individual Czechoslovak states were subordinated. These directorates were superior to the chief inspectorates of the financial guard and the inspectorates of the financial guard, which were subsequently divided into individual departments of the financial guard. These were spread across the entire Czechoslovak border.

Service in the Financial Guard was generally perceived as dangerous, physically demanding and poorly paid. Members of the guard faced various risks and dangers in the course of their duty, which included confrontations with smugglers, criminals and even cases of armed resistance. Many of them also faced hostility from the local population.

During the aggression of Nazi Germany, the Financial Guard showed its importance and bravery. Many of its members gave their lives for the protection of their homeland and Czechoslovak citizens. Their courage, love for the country and commitment in these difficult times showed that despite poor service conditions,

the Financial Guard had its strengths and played an important role in the fight for freedom and the protection of the Republic.

The Financial Guard was first abolished in 1940, restored almost immediately after the end of the war, but again, this time for good, it was abolished in 1948.